

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

ETT BRÄNNANDE ÄMNE?

- en kvalitativ studie om hur socialsekreterare talar om etnicitet och kön

SW2227, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 30hp

Avancerad nivå

2009-06-01

Författare: Anja Hildorsson

Handledare: Maren Bak

ABSTRACT

Title: "A burning topic? – a qualitative study on how social workers speak of ethnicity and gender

Author: Anja Hildorsson

E-mail: anjahildorsson@hotmail.com

Supervisor: Maren Bak

Keywords: ethnicity, gender, social work, discourse, the multicultural society and postcolonialism.

Within the practice of social work different problemidentities are constantly constructed and maintained. In this paper I am looking at the images and ideas that are made considering clients ethnicity and gender. Today there is a continuous debate conducted on several levels of society concerning men and women from other cultures. These debates are characterized by concepts like "patriarchal view", "honour violence" and "assimilation", concepts that, according to me, points at and generalize large groups of individuals and create different "truths" about these individuals.

The purpose of this paper is to investigate what pictures and ideas about clients being men with "immigrant background" occur amongst social workers working in social offices and how they influence the social work carried out today in Sweden. What concepts and what images do we construct when we meet men and women with a different ethnic background compared to our "Swedish" one? Can socialworkers speak about pictures of their clients that are characterized by their clients ethnicity without starting to discriminate? Can these pictures be talk about in workgroups and do these pictures possibly effects the social work that's being carried out? Or is there already an ongoing discussion about this topic?

The method I have used is qualitative and I have made interviews with ten social workers. Methodologically and theoretically I depart from postcolonial theory, theories about client creating processes, theories about the multicultural society, theories about oppression and discourse analyses.

FÖRORD

Ett stort tack till de tio socialsekreterarna som tog sig tid att besvara mina frågor, utan er hade denna uppsats inte varit möjlig att utföra.

Tack till min handledare Maren Bak för all tid och engagemang samt för många kloka synpunkter och förslag. Nästa tack går till pappa Hans som korrekturläst samt kommit med många goda råd. Tack också till kurskamraterna Sofie Hultgren och Helena Lindberg för all inspiration, hjälp och goda samtal. Tack till familj, vänner och kollegor för allt stöd.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	5
PROBLEMATISERING	5
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	7
DISPOSITION	8
TIDIGARE FORSKNING	9
ETNICITET OCH SOCIALT ARBETE	9
STUDIER AV DISKURSEN KRING ETNICITET.....	13
MEDIAS BILD AV PERSONER MED ANNAN ETNISK BAKGRUND ÄN SVENSK ..	19
SAMMANFATTNING AV TIDIGARE FORSKNING	21
TEORETISKA PERSPEKTIV OCH BEGREPP	22
POSTKOLONIAL TEORI OCH DET MÅNGKULTURELLA SAMHÄLLET.....	22
TEORIER OM DISKRIMINERING, FÖRTRYCK OCH KLIENTSKAPANDE	
PROCESSER INOM SOCIALT ARBETE	26
SAMMANFATTNING AV TEORETISKA PERSPEKTIV OCH BEGREPP	29
METOD	31
VAL AV METOD OCH BEGRÄNSNINGAR.....	31
URVAL	31
INTERVJUER OCH TRANSKRIBERING.....	32
ANALYSMETOD	35
ETISKA FRÅGOR OCH BEGRÄNSNINGAR	37
RESULTAT OCH ANALYS	39
EN ÖVERGRIPANDE DISKURS KRING ETNICITET	39
<i>Vikten av det individuella bemötandet</i>	40
<i>Lika för alla</i>	43
<i>Att känna skuld och skam när man talar om etnicitet</i>	46
SOCIALSEKRETERARNAS SÄTT ATT TALA OM KÖN OCH ETNICITET	49
<i>Etnicitet går före kön i talet</i>	50
<i>Bilder och föreställningar utifrån etnicitet, religion och könsroller</i>	52
<i>Hur föreställningarna och bilder konstrueras på arbetsplatsen</i>	56
SAMMANFATTNING AV RESULTAT OCH ANALYS	58
AVSLUTANDE DISKUSSION	60
LITTERATURLISTA	63
BILAGA 1	
BILAGA 2	
BILAGA 3	

INLEDNING

PROBLEMATISERING

Inom socialt arbete konstrueras och upprätthålls ständigt olika problemidentiteter. I den här uppsatsen vill jag undersöka de bilder och föreställningar som skapas utifrån våra klienters etnicitet och kultur. Jag har under de senaste åren arbetat på ett socialkontor i en stadsdel i Göteborg där den största delen av invånarna har ”invandrarbakgrund”. Jag har funderat mycket på hur vi socialsekreterare reflekterar utifrån våra klienters etnicitet. Idag förs det en ständig debatt på olika plan i samhället om män och kvinnor från andra kulturer. Debatten präglas av begrepp som exempelvis ”patriarkalisk syn”, ”hedersvåld” och ”assimilation”, begrepp som enligt min mening pekar ut och generaliserar stora grupper av individer och som enligt mig skapar olika ”sanningar” kring dessa individer. Vad denna debatt ofta berör är jämställdhetsfrågan och hur kvinnor och barn med annan etnisk bakgrund än svensk inte har samma möjligheter och rättigheter som deras män eller fäder.

Vad jag funderat mycket över är om de erfarenheter socialarbetare har förstärks av de bilder som florerar i samhället och inom media. Socialarbetare möter individer som har svårt att ta sig ut på den svenska arbetsmarknaden, de möter män som fysiskt och psykiskt förtrycker sina familjemedlemmar, de träffar män som i möten för sin frus talan och som talar nedlåtande om kvinnor och ibland har dessa män en annan etnisk bakgrund än svensk. Socialarbetarnas erfarenheter som socialarbetare berör även situationer som exempelvis att män inte vill ta i hand när man hälsar utifrån sina religiösa uppfattningar.

Jag undrar över hur dessa debatter som förs inom exempelvis svenska media samt de erfarenheter och ”sanningar” som vi socialarbetare möter i vårt arbete påverkar det sociala arbetet som bedrivs i Sverige idag. Vilka föreställningar och vilka bilder konstruerar man när man möter män och kvinnor med en annan etnisk bakgrund än ”vår svenska”? Kan man tala om bilder av klienter som präglats av deras etnicitet utan att diskriminera? Kan vi i våra arbetsgrupper samtala om dessa bilder och hur de eventuellt styr det arbete som utförs eller är det samtal som redan pågår på olika arbetsplatser?

Det är framförallt hur man samtalar om klienter som just intresserat mig i förhållande till etnicitet och kultur. Jag anser att det är problematiskt att finna ett adekvat begrepp för just "invandrare". Begreppet invandrare har fått "bibetydelser" som andra klassens medborgare och idag bedöms man inte som en "riktig svensk" trots sitt svenska medborgarskap. Begreppets betydelse är kopplat till vilken etnisk tillhörighet individen har. En person som är "vit" och kommer från USA eller Europa blir inte etiketterad på samma sätt som en person från Afrika eller Asien. Detta går att förstå utifrån de postkoloniala och diskriminerande strukturer som dominerar Västeuropa (Sernhede 2002, s.21-22). När man sammanför begreppen invandrare och män tänker jag att det skapas ytterligare en dimension, som innehåller en mängd möjligheter att kategorisera och en mängd fantasier och förutfattade meningar som skapas.

Jag upplever det som väldigt problematiskt att samtala om genus i förhållande till etnicitet och kultur inom socialt arbete. Min upplevelse är att man ofta hamnar i en "antingen eller" - diskussion, där två ytterligheter ställs mot varandra. Utifrån den ena ytterligheten samtalar man om "invandrarmän" med en "politisk korrekthet" som befriar en från risken att uppfattas som rasistisk eller fördomsfull. Dessa typer av samtal, anser jag, styrs av att man inte tolkar social problematik utifrån någon form av kulturell kontext. Individen förstås utifrån var den befinner sig i det svenska samhället och det finns en tillåtande inställning till individens syn på sin närmaste omgivning och samhället som stort. Även om denna syn präglas av "patriarkala" eller "hedersrelaterade" inslag förklaras den *inte* utifrån kultur, religion eller etnicitet. Den andra ytterligheten präglas av att arbetslöshet, kvinnofrid eller annan social problematik till stor del förklaras utifrån individens etnicitet och kultur. Dessa samtal om "invandrarmän" kan vara diskriminerande och leda till att individer döms på förhand. Som jag ser det finns det ett "glapp" mellan dessa två typer av diskussioner. I samtal med kollegor eller klienter blir det svårt att finna ett sätt att uttrycka sig på som innebär att man språkligt upplevs som undvikande, politiskt korrekt alternativt diskriminerande. Om mina ovanstående observationer stämmer är något jag vill undersöka i denna uppsats och om så är fallet undrar jag hur det påverkar vårt arbete.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Jag har valt detta ämne då jag anser att det är av stor vikt att socialarbetare kan diskutera de bilder och föreställningar gällande etnicitet och genus som råder inom socialtjänsten. Genom att tala om våra föreställningar, bilder eller om man vill kalla dem för fantasier tror jag att vi synliggör dem och på så vis får bättre förutsättningar att hantera dem i det faktiska mötet med klienten.

Syftet med denna uppsats är att undersöka vad det finns för bilder och föreställningar av klienter som är män med ”invandrarbakgrund” bland socialarbetare på socialkontor samt hur det påverkar vårt arbete. Jag utgår utifrån min egen erfarenhet att föreställningarna skiljer sig från den av den ”svenska” klienten. För att närma mig syftet har jag formulerat följande frågeställningar:

- Hur ser de bilder och föreställningar ut av män som har en annan etnisk bakgrund än svensk bland socialarbetare?
- Hur ser bilden ut i jämförelse med bilden av den svenske mannen?
- Hur har denna bild producerats?
- Anser socialsekreterarna att denna typ av bild påverkar det sociala arbetet som bedrivs, som exempelvis i möten, bedömningar och beslut?
- Finns det en bild av ”invandrar mannen” inom socialt arbete som leder till olika typer av exkluderande processer samt misstänkliggöranden?
- Förs det en formell eller en informell diskussion på socialkontor om denna bild?

När jag började skriva på denna uppsats var mitt mål att mer fokusera på socialsekreterares tal om etnicitet och manlighet inom socialtjänsten. När jag väl hade samlat in intervjumaterialet ansåg jag att det var svårt att endast skriva om män. Jag har ställt mina frågor utifrån kategoriseringarna män och etnicitet. Jag har dock fått svar som berör både män och kvinnor och har i min analys inte bara fokuserat på män och etnicitet.

DISPOSITION

För att skapa ett sammanhang gällande mitt syfte inleder jag denna uppsats med en genomgång av tidigare forskning. Efter denna del går jag igenom de teoretiska begrepp och perspektiv som jag kommer att utgå ifrån i min analys. Sedan följer ett metodavsnitt där jag redogör för de metodiska överväganden jag gjort. Följande stycke är en redovisning av mina resultat sammanvävt med en analys av dessa. Avslutningsvis diskuterar jag mina resultat i anknytning till mitt syfte och tar fram de mest framträdande resultaten i min studie.

TIDIGARE FORSKNING

Då jag i min uppsats söker en förståelse kring hur man samtalar om etnicitet och kön inom socialt arbete har jag sökt forskning om detta ämne såväl inom Sverige som internationellt. Den svenska forskning jag kommit i kontakt med sökte jag i inledningsfasen av mitt uppsatsskrivande. Jag använde mig främst av ord som invandrare och socialt arbete. De sökmotorer jag använt mig av är Gunda, Libris, PsykInfo, Sociological abstracts och Google scholar. Jag tog även till mig tips och råd av min handledare bland annat. Jag läste även angränsande studiers referenslistor för att finna relevanta studier. De sökord jag använt mig av och kombinerat när jag sökt internationell forskning är ”case work”, social work, ethnicity, refugee, culture, language och discourse. Givetvis finner man hundratals artiklar och böcker när man söker litteratur med hjälp av dessa sökord. Jag har dock gällande min sökning av internationell forskning försökt välja ut material som jag funnit relevant i förhållande till mitt uppsatsämne. I detta avsnitt har jag valt att fokusera på tre områden där det tas upp hur man samtalar om etnicitet. Det är hur det talas om etnicitet bland socialsekreterare, inom media samt hur diskurser om etnicitet byggs upp.

ETNICITET OCH SOCIALT ARBETE

Inledningsvis kommer jag att gå igenom olika studier som berör socialarbetares bilder av klienter med annan etnisk bakgrund än svensk. Jag kommer nu att göra en kortare presentation av fyra studier som på olika sätt belyser socialsekreterares syn på klienter med invandrarbakgrund. Dessa studier är de jag funnit där det problematiseras hur socialsekreterares arbete och bedömningar påverkas av klientens etniska ursprung.

I Masoud Kamalis studie *Kulturkompetens i socialt arbete* (2002) undersöker han vilken betydelse socialtjänstspersonalens etniska sammansättning har för klienter, socialarbetare och för det sociala arbetet. Studiens resultat berör främst uppfattningarna om den handläggning som utförs av socialsekreterare med invandrarbakgrund och om den skiljer sig från den som de etniskt svenska socialsekreterarna utför. Studien är kvalitativ och bygger främst på intervjuer med socialsekreterare i invandrar kommun- och stadsdelar samt intervjuer med invandrade klienter. I förhållande till de svenska socialsekreterarna i studien framkommer det hur socialsekreterare med invandrarbakgrund dömer invandrarklienter hårdare. Denna

bedömning görs både av deras klienter, av dem själva och deras kollegor. Inom "försörjningsstödsenheterna" lägger de socialsekreterare med invandrabakgrund större individuellt ansvar på invandrarklienterna och anses vara mer kritiska mot "det svenska systemet". Socialsekreterarna med invandrabakgrund ser sig själva som mer "kulturkompetenta" än de svenska socialsekreterarna. Det framkommer även i Kamalis studie att socialsekreterarna med invandrabakgrund som verkar inom "familjeenheterna" tonar ner vikten av kulturella faktorer som något som skulle påverka invandrarklienternas problematik. Det vill säga kultur används inte som en förklaringsmodell till sociala problem i lika stor utsträckning. Fördomar och negativa attityder gentemot invandrarklienter var i studien något som förekom både bland de svenska socialsekreterarna som bland de med invandrabakgrund. Kamalis studie visar att det inom de enheter som studerats saknades en policy för anpassad service åt invandrarklienter. Inom enheterna har det utgått ifrån att om man anställer socialsekreterare med invandrabakgrund bidrar det per automatik till en förbättring av arbetet med personer med annan etnisk bakgrund än svensk. Kamali gör bedömningen att det inte finns några kulturella sanningar som måste upptäckas för att man skall arbeta med klienter från andra kulturer. Han anser att arbetet med klienter från "andra kulturer" inte skiljer sig anmärkningsvärt från övriga klienter i majoritetssamhället. Vidare anser Kamali att socialarbetare samt de lagar och normer som styr det sociala arbetet måste förändras till det plurala samhälle som Sverige är idag. Att tillhöra "andra kulturer" skall inte problematiseras och inte användas som en förklaringsfaktor för brottslighet eller osolidariska handlingar. Han anser att "kulturkompetenta individer och grupper" dyker upp lite överallt i samhället och utför en strukturell diskriminering genom att presentera olika recept på hur invandrarklienternas problem skall lösas (hans resonemang kommer att utvecklas senare i denna del av uppsatsen). Lösningen enligt honom är att arbeta med olika gruppers problem här och nu som svenska samhällsproblem (Kamali 2002, s.126-127, 138-139,155-157).

I Yvonne Sjöbloms avhandling *På väg ut* (2002), har hon intervjuat socialsekreterare för att se hur de framställer och förstår fenomenet att ungdomar rymmer eller kastas ut hemifrån. Hennes fokus är inte främst på individer eller familjer med annan etnisk bakgrund än svensk utan på familjer oavsett etnisk tillhörighet. Hennes resultat visar dock bland annat att familjer och individer med invandrabakgrund i mötet med socialtjänsten, beskrivs av socialsekreterare som en problematisk grupp. Klienter med invandrabakgrund anses av socialsekreterarna i studien som samarbetsovilliga och deras sociala problem härleds till deras kulturella bakgrund. Det visar sig även i studien att handläggare ofta styrs av en stereotyp bild

av ”invandrare” vilket resulterar i att dessa ärenden inte prövas individuellt. Det framkommer i hennes resultat av socialsekreterarnas berättelser att när ungdomar med invandrarbakgrund rymde eller kastades ut hemifrån berodde det på kulturkonflikter där olika värderingar och traditioner kom i konflikt med varandra. Socialsekreterarna i studien upplevde att invandrarungdomarna drabbades hårdare av konflikter med sin föräldrar än svenska ungdomar. Vilket i sin tur ledde till att socialsekreterarna framhöll det som betydelsefullt att invandrarungdomar inte skulle ställas utanför familjens gemenskap och placeras utanför hemmet. Sjöblom påpekar även att socialsekreterarna inte framhöll invandrarungdomarnas rättigheter att få forma sina egna livsprojekt i förhållande till sina föräldrar, något som framhölls som viktigt för etniskt svenska ungdomar. Hennes studie påvisar att handläggningen av ungdomsärenden påverkades av den kulturella bakgrund familjerna som utreddes hade (Sjöblom 2002, s.55, 266).

Maria Eriksson syfte i sin avhandling *I skuggan av pappa* (2003) är att belysa vad konstruktionen och konstruerandet av kön, släktskap och ålder betyder för familjerättssekreterares hantering av faders våld i sin professionella vardag. Trots att hennes studie inte har en generell utgångspunkt utifrån etnicitet visar hennes intervjumaterial bland annat hur socialsekreterarna gör bedömningen att svenska män är annorlunda än ”invandrare”, och med annorlunda menar hon då att de inte är lika patriarkala. Det socialsekreterarna ser och uttrycker är att det som bedöms vara ”svenskhets” överensstämmer med en officiellt förordnad norm om jämställdhet. Eriksson menar att genom denna norm blir relationen mellan kön, makt och våld i den svenska kulturen en icke-fråga. Hon ser även i sitt material hur socialsekreterarna påvisar hur invandarmännens behov av makt och kontroll inte hör samman med svenskhets, men att invandrarkvinnorna däremot strävar mot det ”svenska” och icke ”avvikande” i svensk kultur gällande makt och kontroll (Eriksson 2003, s. 33, 204-206).

Marianne Skyttes avhandling *Anbringelser av etniska minoritetsbarn* (2002) bygger på ett empiriskt material i form av studier av journal- och intervjuanteckningar samt intervjuer med socialsekreterare verksamma i danska kommuner. Skytte undersöker socialsekreterarnas värderingar i arbetet med personer med annan etnisk tillhörighet än dansk. I de kvalitativa intervjuerna har hon använt sig av vinjetter det vill säga beskrivningar av ärenden är barn och föräldrar har namn som är danska alternativt namn som indikerar att personerna inte är ”etniska danskar”. Hon har även ett större kvantitativt material som undersöker konsekvenserna av socialsekreterarnas handläggning med avseende på placeringar av

invandrarbarn utanför hemmet. Kortfattat kommer hon fram till att om barnens namn låter danska eller ej påverkar inte hur socialarbetarna värderar eller handlägger ett ärende. Inte heller journaler - eller intervjuanteckningar tyder på att socialarbetarna som deltog i studien använder sig av kulturella förklaringar på barnens sociala problem. Vad som dock framkommer i hennes kvantitativa material är att barn med invandrabakgrund endast placeras utanför hemmet vid extremfall. Det vill säga att barn med invandrabakgrund placeras i mindre omfattning än danska barn. Det kvantitativa materialet visar att det görs olika bedömningar utifrån klienternas kulturella och etniska bakgrund, vilket inte framkommer i det kvalitativa materialet. Skytte finner inte några empiriskt grundade förklaringar till detta fenomen utan anser att det bör forskas mer kring detta ämne. Skytte gör några förslag på vad som kan vara förklaringen till att det finns en skillnad mellan vinjettstudien och den kvantitativa studien. Hon beskriver att denna motsägelse kan förstås utifrån att barn med invandrabakgrund kan ha en annan social problematik än etniskt danska barn. Vinjettstudien kan inte mäta dessa skillnader då de sociala problemformuleringarna är de samma i vinjetterna. En annan förklaring, enligt Skytte, är att socialarbetare inte riktar samma uppmärksamhet och har inte samma förväntningar på invandrarbarns uppväxtförhållanden. Utifrån dessa brister i kunskap och uppmärksamhet görs placering i mindre utsträckning bland invandrarbarnen än bland de etniskt danska barnen. Studien påvisar därmed att handläggningen av ärenden inom socialtjänsten påverkas av klienternas etniska eller kulturella bakgrund utifrån den kvantitativa studien (Skytte 2002, s. 17-18, 222, 224, 227-228).

Utifrån dessa fyra studier kan man se indikationer på att klienternas etniska bakgrund på olika vis påverkar det sociala arbetet som bedrivs. Författarna förhåller sig och förklarar denna företeelse ungefär på liknande sätt. Det tycks som att forskarna förklarar att klienter som inte är etniska svenskar (eller danskar) behandlas och upplevs vara annorlunda och att detta förklaras genom deras kultur och etnicitet. Vad som är viktigt att framhålla är att både Yvonne Sjöbloms och Maria Erikssons avhandlingar inte har etnicitet som sitt primära fokus. Jag tycker trots detta att de aspekterna kring socialsekreterarnas syn på klienter med annan etnisk bakgrund än svensk är relevanta och intressanta att lyfta fram. Masoud Kamalis och Marianne Skyttes studier har däremot sin främsta fokus på etnicitet och socialt arbete.

STUDIER AV DISKURSEN KRING ETNICITET

I följande stycke kommer jag att presentera forskningsstudier där diskursen och talet kring etnicitet problematiseras.

Nedan följer en sammanfattning av artikeln *Det olyfta lockets paradox. Att tala utan att låtsas om det* som fokuserar på hur man talar om de föreställningar man har av personer utifrån deras etniska bakgrund. Fredrik Hertzberg är etnolog och hans artikel bygger på ett tidigare forskningsprojekt han har gjort bland arbetsgivare, arbetsförmedlare och ungdomar.

Forskningsprojektet kallades ”Arbetsmarknadschanser för ungdomar med invandrarbakgrund” och han har i denna artikel analyserat vad arbetsförmedlarna berättade gällande deras föreställningar om ungdomar med invandrarbakgrund och deras möjligheter på arbetsmarknaden. Hertzberg beskriver i artikeln diskursen kring etnicitet och invandring inom den svenska offentligheten (Hertzberg 2006, s. 207). Hertzberg låter sig inspireras av och utgår i sin artikel främst ifrån Michel Foucaults teorier kring diskurs, ”reglerande instanser” och ”censurerande instanser”. Han utgår ifrån Foucaults tanke kring att alla diskurser är begränsade, tuktade och gallrade. Han ser hur den etnicitetspolitiska diskursen är reglerad och hur vissa parter förnekas utrymme i samtalet. Hertzberg ser att det är grupper som högerextremister och nynazister så väl som asylsökande flyktingar och nyanlända flyktingar som stängs ute från den offentliga debatten. Hertzberg frågar sig hur diskursen censureras av ”de politiskt korrekta” eller ”den moraliska eliten”. Han beskriver samtidigt att den faktiska poängen med att använda sig av Foucault är att ifrågasätta föreställningen av att en censurerande instans begränsar yttrandefriheten i samtal gällande etnicitet. Han ser det inte som oproblemiskt att censurerat få samtala om etnicitet. Om diskursen inte är styrd och övervakad kan det leda till att generaliserande, negativa och orättvisa uttalanden om ”den andre” eller ”invandraren” får florera och användas fritt (Hertzberg 2006, s. 205-207, 217).

Vad Hertzberg problematiserar och analyserar i artikeln är att hans intervjupersoner upplever att de inte kan säga vad de känner och tycker. De kan inte tala fritt om sina upplevelser av att arbeta med individer med en annan etnisk bakgrund än svensk. Intervjupersonerna i Hertzbergs studie berättar att en del arbetslösa från etniska minoriteter är ointresserade av att ta del av de sociala koder som råder inom arbetsmarkanden. Arbetsförmedlarna antyder även att någon eller några har synpunkter på deras åsikter om personer som kommer från etniska

minoriteter. Hertzberg avslutar sin artikel med att göra två påstående utifrån sin undersökning. Den ena påståendet är att intervjupersonerna har lättare att uttrycka sina åsikter i indirekt form. Med det menar han att intervjupersonerna undviker att vara rak på sak i sina utsagor och undviker att ordagrant beskriva vad de egentligen tycker. Hertzberg ser i sin studie att det blir tydligt när intervjupersonerna i talet utgår ifrån sina (erfarenhets)berättelser. När arbetsförmedlarna själva eller de som de har mött uttrycker sina åsikter som i vissa fall kan vara ideologiskt laddade kommuniceras inte dessa på ett lika värderande sätt som när de uttrycks genom ett påstående. Det andra påståendet som framkom av studien var att intervjupersonerna framhöll att någon eller några förhindrade människor att säga vad de egentligen tyckte. Hertzberg kan inte utröna om dessa två påstående hänger ihop, det finns heller ingen given grund till att tillskriva intervjupersonerna en intentionalitet (Hertzberg 2006, s. 231-232).

Hur man talar om kultur och etnicitet är centralt i min studie och jag kommer nedan att presentera två studier som problematiserar hur man samtalar om kultur inom socialt arbete. Merja Anis är socialarbetare och forskare från Finland och har gjort en kvalitativ studie utifrån samtal och intervjuer med socialarbetare, deras klienter med invandrarbakgrund samt andra inblandade parter i barnavårdsärenden, *Talking about culture in social work encounters: immigrant families and child welfare in Finland*. Det material hon har fått fram har hon sedan analyserat utifrån ett socialkonstruktivistiskt och diskursanalytiskt perspektiv (Anis 2005). Anis ser hur begreppet ”kultur” ses som en förklarande resurs inom socialt arbete samtidigt som ”kultur” existerar som en förklarande källa till potentiella svårigheter. Begreppet ”kultur” görs även till en förklaring av olika åsikter i mötena mellan socialarbetare och klienter (Anis 2005, s. 16). Anis har uppmärksammat tre olika sätt som socialarbetarna och klienterna använder sig av begreppet ”kultur” som en resurs i deras samtal.

- Det första är att kultur blir ett förklarande koncept kring hur man förhåller sig till svåra situationer. Detta innefattas av att socialarbetarna får vara de som bibehåller ställningen som kulturellt ”normala” när det exempelvis gäller barnuppfostran i motsats till klientens.
- För det andra visar studien hur kultur används som en förklaring när kommunikation och interaktion mellan klient och socialarbetare inte fungerar. I detta ser Anis att det finns en risk att socialarbetarens kultur ses som den som är att föredra samt att man

”kulturaliserar” klientens problematik och tillskriver olika etniciteter olika typer av problematik.

- Det tredje sättet att använda sig av ”kultur” som en metod i Anis material är enligt henne ett undantag. Detta förhållningssätt visar hur socialsekreterarna skapar en dialog med sina klienter genom att visa respekt och ett intresse för deras kultur genom att använda begreppet kultur som en positiv tillgång (Anis 2005, s. 16-17).

Anis avslutar med att understryka att kulturella traditioner och vanor är viktiga i våra liv. Hon anser att det är viktigt att socialarbetare är uppmärksamma på de olika förklaringar som tillskrivs ”kultur”. Vidare ser hon det som nödvändigt att de som verkar inom socialt arbete är medvetna om sin egen kultur och analyserar det man tar för givet gällande sin egna kulturella tillhörighet. En annan viktig aspekt hon framhåller är att man inom socialt arbete måste försöka balansera de kulturella, individuella och sociala faktorer som påverkar varje enskild klients sociala problematik (Anis 2005, s. 17).

Den holländska artikel *Facing culture: the (de)legitimation of social work* (2007) av Marja Gastelaars och Marleen van der Haar är en historisk diskursanalys baserad på sekundära källor av fältbaserade studier. De källorna är intervjuer med socialsekreterare och observationer av interaktioner mellan klient och socialarbetare. Syftet med denna studie är att undersöka hur holländska socialarbetare förstår kulturellt annorlundaskap och hur det produceras bland klienter med invandrarbakgrund. Detta annorlundaskap relateras till olika diskurser som utvecklats inom holländskt socialt arbete genom tiderna. Författarna har i sin studie funnit tre olika diskurser inom holländskt socialt arbete som de anser kan knytas an till hur etnicitet förstås och tolkas inom socialt arbete (Gastelaars/van der Haar 2007, s. 447-448).

En av diskurserna konstruerades utifrån hur man längre tillbaka i tiden inom socialt arbete skapade generaliseringar av klientgrupper som byggde på att de var avvikande från den rådande sociala normen. Författarna ser dock att tanken kring klienter som ”avvikande” är mindre förekommande idag, även om det fortfarande inom socialt arbete förekommer en vilja att assimilera klienter till att följa den moderna medelklassens värderingar. I relation till klienter med invandrarbakgrund ser dock författarna att det fortfarande förekommer en diskurs där man beskriver klienter som ”avvikande” utifrån dennes etniska tillhörighet. Det vill säga att en annan kulturell tillhörighet bedöms som ”onormal” i förhållande till den

holländska normaliteten. Enligt författarna leder denna diskurs per automatik till att klientens kulturella bakgrund bestämmer om han eller hon bedöms vara ”annorlunda” eller ej. Det bidrar även för klienten att då han eller hon tilldelas annorlundaskap som ett karaktärsdrag är det i princip omöjlig för honom eller henne att avsäga sig eller förändra det, då annorlundaskapet är kopplad till dennes etnicitet eller kultur (Gastelaars/van der Haar 2007, s. 457).

Den andra diskursen som påverkar det sociala arbetet med etniska minoriteter kallar författarna för ”the discourse around pillarization”. ”Pillarization” har inte en direkt svensk motsvarighet. Begreppet sammanfattar hur det holländska samhället och dess sociala institutioner fram till i början av 1970-talet stod på två religiösa ”pelare”, en katolsk och en protestantisk pelare. Författarna menar att dessa två trossamfund har haft en stor påverkan på det sociala arbetet i Holland. Inom de två pelarna socialiserades befolkningen in i ganska likartade livsstilar, det vill säga de båda pelarna strävar efter ett homogent samhälle. (Gastelaars/van der Haar 2007 s. 450). Diskursen bygger på att homogenitet är det som ska eftersträvas. Författarna menar att denna diskurs har påverkat mottagandet av den invandrade befolkningen, utifrån att det förväntades av immigranter att de skulle socialiseras i den holländska kulturen och leva sitt liv i enighet med den holländska kulturen. Detta gällde främst under 50-talet då den första mer omfattande invandringen gjordes till Holland vid avkolonialiseringen av Indonesien. Författarna tycker sig se att diskursen inte längre i så hög utsträckning påverkar den holländska socialpolitiken. De ser dock att det finns rester kvar av denna diskurs. De gör antagandet att det inom socialt arbete fortfarande görs förklaringar gällande klientgruppers problematik utifrån deras kulturella bakgrund och kulturella olikhet i förhållande till den inhemska. Författarna tror att dessa attityder går att härleda till kyrkans strävan efter homogenitet. Kulturella olikheter i förhållande till den holländska kulturen blir därmed ett förklarande redskap både för invandrare som socialarbetare gällande bakomliggande orsaker till social problematik (Gastelaars/van der Haar 2007, s. 457).

Den tredje diskursen har skapats inom det praktiska utförandet av det sociala arbetet och inom utbildningen av socialarbetare. Författarna beskriver att metoderna i socialt arbete har utvecklats mot ett mer konstruktivistiskt synsätt. Synsättet inom denna diskurs rör sig från att se på kultur som ett statsikt tillstånd man tillskriver en viss grupp till att se på kultur som något dynamisk, föränderlig och konstant rörligt (Gastelaars/van der Haar 2007, s. 457).

Dessa tre ovanstående diskurser har urskiljts i mötena Gastelaars och van der Haar (2007) haft med socialarbetarna i sin studie. Dessa resultat stämmer även överens med de resultat Anis (2005) gjort vilket även tydliggörs i denna artikel.

Följande studie *Culture as deficit: A critical discourse analysis of the concept of culture in contemporary social work discourse* är gjord i USA av forskaren Yoosun Park och hon har gjort en studie där hon undersökt användandet av begreppet "kultur" inom diskursen för socialt arbete. Hennes resonemang är att begreppet kultur i stort sett har ersatt begrepp som etnicitet och ras gällande att beskriva bilden av en minoritet. (Park, 2005). Hon har gjort en kritisk diskursanalys av artiklar som publicerats i olika amerikanska tidskrifter om socialt arbete. Vad hon ser i sin studie är att de flesta av artiklarna inte gör tydliga definitioner av begreppet kultur (Park 2005, s. 17). I de artiklar som studerats har olika synonymer till kultur eller kulturella skillnader utvecklas så som exempelvis har kultur blivit synonymt med "minoriteter" och "färgade personer". Den "vita befolkningen" blir inom denna diskurs en markör för en "kulturfri norm" som står i motsats till de av annan kultur eller ras. Den vita befolkningen blir de "normala" och de som ej tillhör denna mall eller norm blir "de annorlunda" eller de som skiljer sig från normen. Utifrån denna fastsatta norm anser Park att det är viktigt att fråga sig vilka dessa skillnader egentligen är (Park 2005, s. 21). Hon ser hur skillnaderna kopplats till kultur inom denna diskurs. Dessa skillnader är dock inte de som råder mellan olika kulturer utan skillnaderna är det som är annorlunda i förhållande till den "vita" befolkningens normer. Dessa skillnader fungerar inte som en neutral beskrivning av kulturella olikheter. Istället blir begreppet "kulturella skillnader" en enkelspårig definition för vad som inte är normativt (Park 2005, s. 22). För att inom socialt arbete ändra användning av kultur som begrepp, menar Park att man språkligt måste börja använda begreppet annorlunda. Begreppet kultur måste börja användas som en beskrivare av oundviklig mänsklig variation och inte som en markör för de som skiljer sig från den "vita" befolkningens norm. Park ser inte dessa språkliga förändringar inom socialt arbete som enkla. Hon anser dock att det första steget bör vara att avmystifiera och omvärdera den rådande diskursen inom socialt arbete gällande begreppet kultur och kulturella skillnader. Genom att göra det kan man bestrida tidigare definitioner samt testa och framställa nya möjligheter och alternativa sätt att använda och förstå begreppet kultur inom socialt arbete (Park 2005, s. 30).

I Gurid Aga Askelands och Malcolm Paynes artikel *Social work education's cultural hegemony* (2006) diskuterar författarna hur globaliseringen leder till att kulturer som besitter mer makt än andra kan styra över hur utbildningen i socialt arbete utvecklas. Författarna problematiserar detta utifrån hur globalisering och postkolonialism har ett förtryckande inflytande på mindre ledande kulturer både genom ekonomisk makt, kulturell makt och genom språklig makt. Det är då främst de västerländska länderna som besitter denna makt. Författarna debatterar i sin artikel att globaliseringen och postkolonialismen påverkar utbildningen inom socialt arbete och ger förslag på hur man kan motverka dessa tendenser (Aga Askeland/Payne 2006, s. 731).

Författarna pekar ut följande exempel av potentiell kulturell hegemoni i lärandet inom socialt arbete:

- Försök att skapa globala eller regionala kriterium inom utbildning och kvalificeringen av utbildningen.
- Att använda sig av samma utbildningsmaterial i olika länder och påtvinga samma mål och bedömningar inom utbildningen globalt.
- Bristande flexibilitet gällande att anpassa utbildningen lokalt i många utbildningsprogram.
- Att använda sig av världsspråk som exempelvis engelska som ett medel för att sprida utbildning (Askeland/Payne 2006, s. 738).

Författarna beskriver två vägar genom vilka man kan reducera dominerande kulturers överdrivna inflytande inom utbildningen av socialarbetare. Det görs dels genom att skapa en bredare kulturell mångfald inom utbildningen. Förslag på hur detta kan uppnås är exempelvis att tydliggöra lokala värderingar eller att leta efter, översätta och publicera material från minoritets kulturer samt utbilda lärare i socialt arbete att bli kulturella översättare mellan dominerande kulturer och minoritets kulturer (Aga Askeland/Payne 2006, s. 740-741). Det andra sättet författarna beskriver som en möjlighet att skapa större plats för samtliga kulturer inom utbildningen är att använda resurser från fler minoritetskulturer. Exempel på dessa förslag är att vara mer öppen för minoritetskulturers sätt att närma sig utbildningsmaterial och sätt att lära ut samt att använda sig av kulturella översättningar som gör det möjligt att använda ett mer lokalt material på en global nivå (Aga Askeland/Payne 2006, s. 741).

Författarna avslutar med att poängtera vikten av att arbeta med ovanstående frågor då vi lever i en postkolonial värld, där västerländska kulturer fortfarande förtrycker sina före detta kolonier genom ett ekonomiskt förtryck samt genom att vara en kulturell och språklig hegemoni. Därför är det av stor vikt inom upplägget av internationella riktlinjer för socialt arbete att undvika all kulturell hegemoni (Aga Askeland/Payne 2006, s. 742).

MEDIAS BILD AV PERSONER MED ANNAN ETNISK BAKGRUND ÄN SVENSK

Vad jag tror även har en bidragande roll för hur olika föreställningar av ”invandrarmän” skapas är genom den bild media framställer. I följande stycke kommer jag göra en presentation av tre forskares uppfattningar och resultat av studier om medias bild av personer med invandrarbakgrund.

Ylva Brune beskriver i antologin *Maktens (o)lika förklädnader* hur svenska nyhetsmedier använder ”invandrare” som en ansats för att formulera vilka ”vi” svenskar är och vill vara. ”Invandrare” presenteras som ”de” och blir på så sett ett redskap för att fostra oss inom en nationell gemenskap. Brune har använt nyhetstexter för att illustrera detta. Hon ser hur bilderna av personer med invandrarbakgrund förändrats genom åren. Under 70-talet porträtterades invandrarkvinnan fritt i media och beskrevs vanligtvis som isolerad, passiv och okunnig medan ”invandramannen” knappt omnämndes eller problematiserades. Den studie av nyhetstexter Brune gjorde från våren 1997 visar att rollerna har förändrats. Kvinnorna med invandrarbakgrund har med svenska myndigheters hjälp blivit framåtsträvande och starka medan männen porträtteras som våldsamma men samtidigt maktlösa. Svensk media har porträtterat invandramännen, som män som styrs av krafter utanför sig själv och som utför olika typer av övergrepp mot kvinnor som försöker undandra sig hans kontroll. Brune ser även att det finns islamofoba stereotyper av invandramän där männen inom media framställs som styrda av sin religion som uppmanar och uppmuntrar till våld mot kvinnor (Brune 2006, s. 148,173). Hon ser även i sin studie hur invandramäns våld mot kvinnor förklaras med en Sverige-svensk utopi i centrum, där våldet mot kvinnor förklaras som ett hat mot kvinnan och en bitterhet mot Sverige. Med den Sverige-svenska utopin menar hon att nyhetstexterna är uppbyggda med en logik eller undertext som ställer idealiserade bilder av sitt egna samhälle

mot dystopiska bilder av andra samhällen eller livsstilar. Sverige blir då utopin och den logik man skall utgå ifrån och oönskade beteenden som exempelvis kvinnomisshandel förklaras i media med hjälp av religion, kultur och invandrarskap (Brune 2006, s. 176).

I samma antologi undersöker Anna Bredström hur killar med invandrabakgrund porträtterades i samband med mediabevakningen av "Rissnevåldtäkten" år 2000. Bredström beskriver hur det månader efter denna händelse nästan dagligen fördes en debatt i media gällande frågor om etnicitet, sexualitet och brottslighet. I centrum av hennes beskrivning av debatten som fördes var det faktum att kulturell härkomst blev en förklaring till brottsligheten. Den dominanta bilden som beskrevs i media i samband med "Rissnevåldtäkten" var att unga män med invandrabakgrund hade en större benägenhet att begå våldtäkt än svenska unga män. Bredström beskriver hur Sverige porträtterades som "jämställdhetens paradiset" där svenska mäns våldsbrott mot kvinnor förklaras genom psykisk eller social problematik. Hon poängterar att "patriarkala kvinnoförnedrande kulturer" ofta styrks av media med hjälp av någon form av "expertis" vilka kan vara den "den syriske läraren" men att det ofta är mer "erkända experter" som exempelvis utbildade islamologer eller liknande (Bredström 2006, s.185, 201).

Masoud Kamali gör en liknande analys som dock är mer hårdragen i antologin *Debatten om hedersmord*. Han har en väldigt extrem hållning när han beskriver hur "ansvarsfulla grupper och individer" pekar ut att det är genom kulturella orsaker man förstår och förklarar hedersmord. Han hänvisar då till tre kategorier av grupper: västcentrerade journalister och experter, ansvarsfulla myndigheter och kulturkompetenta debattörer med invandrabakgrund. Enligt Kamali pekar dessa grupper ut sig själva som mer "kulturkompetenta" samt att deras kompetens bygger på de fördomar, generaliseringar och rasistiska föreställningar om "de andra" som förekommer i vårt samhälle (Kamali 2004, s 29-30). Precis som Hertzberg (2006) ifrågasätter Bredström (2006) och Kamali (2004) om det finns vissa röster som är utestängda ur debatten kring etnicitet. Deras poäng blir då att de som beskrivs som "de andra" sällan kommer till tals trots att det är just dem som omtalas i debatten.

SAMMANFATTNING AV TIDIGARE FORSKNING

Sammanfattningsvis visar studierna som är gjorda bland socialsekreterare att det görs andra typer av bedömningar och insatser bland klienter som har en annan etnisk bakgrund än svensk eller dansk. Gastelaars och van der Haar (2007) och Anis (2005) studier visar även att kultur görs till en förklaring för klientens beteenden samt till en förklarande källa för klientens eventuella sociala problematik. Att etnicitet blir en förklaring till sociala problem framkommer även i Brunes (2006) och Bredströms (2006) studier av svensk media. Brune (2006) och Park (2005) utvecklar båda detta resonemang då de båda beskriver hur den vita västerländska befolkningen står för det ”normala” och kulturfria. Hertzberg (2006), Bredström (2006) och Kamali (2004) framhåller i sina studier att i debatter kring etnicitet utestängs ofta de som det samtals om och beskrivs som den grupp som avviker från majoriteten i samhället. Hertzbergs intervjupersoner (2006) beskriver dessutom att diskursen kring etnicitet är hårt reglerad. Det gäller inte enbart för dem som utmålas som annorlunda på grund av deras etniska tillhörighet utan diskursen regleras även för dem som inte uttrycker sig genom en politiskt korrekt diskurs. Dessa tre studier framhåller att det finns två olika diskurser kring etnicitet en som yttrar sig genom ett antingen politisk korrekt eller genom ett diskriminerande språk. Det vill säga forskarna pekar ut hur journalister och socialsekreterare diskriminerar och exkluderar parallellt med att det finns en ”tystnad” eller censurerade röster som inte riktigt får göra sig hörda. Detta anser jag går att koppla till att det i både Anis (2005) och Parks (2005) artiklar efterfrågas en ytterligare och annorlunda möjlighet att tala om etnicitet och kultur.

TEORETISKA PERSPEKTIV OCH BEGREPP

POSTKOLONIAL TEORI OCH DET MÅNGKULTURELLA SAMHÄLLET

Globaliseringen innebär i dag att olika platser i världen är mer sammanbundna än någonsin. Händelser och sammanhang påverkas och är beroende av samma händelseförlopp. Ekonomin, medieflödet samt kulturer är allt mindre lokalt bundna. I dessa processer problematiserar och synliggör den postkoloniala teorin det eurocentrerade sättet att se på globaliseringen. Till följd av globaliseringen får begrepp som kultur, etnicitet och identitet nya innebörder och tillskrivs ofta politiska sådana. Frågor relaterade till kultur står idag högt på den politiska dagordningen. Intresset för postkolonialteori bygger på att den greppar så många problemområden. Synsättet innebär att kolonialismen inte är något som tillhör det förflutna utan präglar fortfarande världen både ekonomiskt och kulturellt samt postkolonial teori kritiserar hur vi ofta ser på dagens kulturella processer utanför och bortom kolonialismens historia (Eriksson, Catharina mfl. 1999 s.13-16). Något förenklat kan man sammanfatta teorin med att den belyser hur vi i väst ser på vår omvärld med västerländska ögon med utgångspunkten att det västerländska är det som bör eftersträvas. En av teorins mest centrala teser är att kolonialismens följder inte tog slut vid självständigheten och formandet av nya nationalstater för de forna kolonierna, utan att det postkoloniala förtrycket pågår nu. Vad som håller dåtidens koloniala förtryck separerat från nutidens underordning och marginalisering är endast tiden, vilket är något som moderna, upplysta och demokratiska västerländska samhällen inte gärna vill se. En av teorins viktigaste bidrag är att de eurocentriska föreställningar om att förtrycket upphört vilket bland annat förespråkas inom västerländsk historiebeteckning ifrågasätts starkt. Den postkoloniala teorin förtydligar att de maktrelationer som upprättades under kolonialismen återupprättades under den kapitalistiska expansionen och återskapas än idag (de los Reyes 2005, s.164, 168). Alltså finns det enligt den postkoloniala teoribildningen kvar ett förtryck som utövas från väst inte olik det förtryck som utträttades under kolonialismens tid.

Det postkoloniala forskningsfältet är starkt influerat av poststrukturalismen. Detta perspektiv betonar hur vi genom språket skapar identiteter, institutioner och politik. Vilket innebär att världen struktureras genom språkliga praktiker och därmed kan storheter som exempelvis

”samhället” eller ”den materiella världen” aldrig skiljas från de betydelser de tillskrivs genom språket. Språket måste förstås som något som ges mening genom både utsagda och uttryckta skillnader och kontraster. Det är just kring dessa kontraster begrepp får sin mening och skapar sin betydelse så som exempelvis man – kvinna, vit – svart. Begreppen är beroende av varandra, exempelvis skulle begreppet man vara meningslös utan oppositionen kvinna. Dessa språkliga motsatspar kallas *binära oppositioner*. Förhållandet mellan oppositionerna är sällan symmetriska utan den ena är som regel dominerande och den andra bedöms som svagare som exempelvis hur begreppet man tolkas som överordnat kvinna eller hur vit kan ses som överordnat svart. Genom binära oppositioner skapas och upprätthålls därmed sociala hierarkier. Förenklat är det poststrukturalistiska begreppet binära oppositioner ett analysredskap som visar hur mening skapas genom språkliga konstruktioner för att belysa hur maktrelationer uttrycks genom språket och sedan möjliggöra att man kan förskjuta denna makt (Eriksson, Catharina mfl. 1999, s.17-18). Inom den postkoloniala teoribildningen används binära oppositioner som ett analysredskap för att belysa hur det i vårt språk finns inbyggda värderingar kring etnicitet och kultur. Genom begreppspar som öst – väst eller vi – dom uttrycker vi genom vårt språk vad som är eftersträvansvärt och överlägset respektive förkastligt och mindre bra.

En av poststrukturalismens mest centrala begrepp är *diskurs*. Att analysera en diskurs innebär att man undersöker och ifrågasätter hur regler, praktiker och sanningar konstrueras och upprätthålls. Varje samhälle har som regel sina ”sanningar” som ses som naturgivna och självklara. Dessa ”sanningar” beskrivs och uppstår utifrån ett diskursanalytiskt perspektiv genom en relation mellan makt och kunskap. Där är sammanställningen av ett kunskapsfält beroende av kunskap men kunskapsfältet är även beroende av makten som konstituerar kunskapsfältet (Eriksson mfl. 1999, s.19).

Filosofen och idéhistorikern Michel Foucault har i många skrifter diskuterat hur diskurser byggs upp i ett samhälle. Han menar att varje samhälle försöker genom olika typer av kontroll avvärja den makt och eller det hot en diskurs kan utgöra. Foucault menar att den tydligaste formen av kontroll är förbudet, vilket han kopplar till det vi uttrycker i vårt språk. Han menar att alla vet att man inte får säga allt, att man inte kan tala om vad som helst när som helst och att vem som helst inte heller kan tala om vad som helst (Foucault 1993, s.7). Han ser hur det i samhälle formulerats sanningar som utformas genom institutionellt stöd och distribution. Foucault vill visa hur dessa sanningar utövar en slags makt och press över andra dikursformer.

Han har i sina arbeten försökt visa hur "sanningens" diskurs producerats inom den västerländska litteraturen som tagit stöd främst mot den västerländska vetenskapen. Foucault tar straffsystemet som ett exempel kring hur den "sanna diskursen" producerats. Berättigandet av det normativa straffsystemet har byggts upp genom vetenskaper så som rättsteori, psykologi, sociologi, psykiatri och medicin sedan 1800-talet (Foucault 1993, s.13-15). Genom dessa kunskaper byggs den "sanna" diskursen upp och den råder och utövar makt över de andra diskurser som vill göra sig hörda. Då "sanningen" är så väl uppbyggd av vetenskapen blir det svårt att ifrågasätta den. Diskursanalysen som sådan är dock ett verktyg för att bryta upp "sanningens diskurs" och ifrågasätta den. Jag kommer nedan mer utförligt att beskriva diskursanalysen i samband med att jag gör en genomgång av metoderna jag använt mig av för att utföra min analys.

Inom den postkoloniala teoribildningen används ofta diskursanalysen som ett verktyg för att problematisera konstruktioner och uppbyggnader av sanningar kring kulturella skillnader. Ett exempel på en diskursanalys inom den postkoloniala teoribildningen är den mycket uppmärksammade *Orientalism* av Edward Said (1993). Detta verk beskrivs ofta som början till den postkoloniala teorin. Sids bok ses som en analys av konstruktionen av orienten och är en studie av en kolonial diskurs. Denna studie öppnade upp möjlighet för de marginaliserade att tala om sin position i samhället (Young 2003, s. 8), vilket sammanfattningsvis är en av de främsta avsikterna och förtjänsterna med den postkoloniala teorin.

Alla individer har rätt till att bli lika behandlade och denna rätt bör ej påverkas av en individs kulturella eller etniska tillhörighet. Den kanadensiska filosofen Charles Taylor utvecklar ovanstående resonemang i sin uppsats *Erkännandets politik*. I sin text utgår han ifrån det kanadensiska mångkulturella samhället. Taylor framhåller att kravet på erkännande är kopplat till en persons identitet och detta krav blir av allt större betydelse i dagens politik på minoritets- och "underordnade" grupper vägnar. Han menar att vår identitet delvis formas av andras erkännande eller frånvaro av erkännande som i sin tur kan leda till ett misskännande. Ett sådant misskännande kan leda till att individer eller grupper kan ta skada och uppleva sig förvanskade utifrån att människor och samhället som stort återspeglar bilder av dem som är inskränkta, förnedrande eller förkastliga. Ett sådant icke-erkännande kan vara en form av förtryck som leder till att individer tvingas in i en falsk och snedvriden tillvaro. Taylor menar att vår identitet skapas och bevaras i dialog med andra. Interaktionen mellan människor blir

allt mer komplexa i dagens mångkulturella samhälle. Det blir därmed allt viktigare och svårare att driva en politik för lika erkännande utan att förtrycka vissa grupper eller behandla vissa gruppers intressen som mindre viktiga.

Han beskriver hur erkännandets politik rör sig på två plan. Dels inom intimsfären där vår identitets- och jagbildning sker i dialog med de för individen betydelsefulla andra och dels i den offentliga sfären där politik för lika erkännande spelar en allt större roll (Taylor 1994 s. 37, s. 44-46). För att beskriva vad erkännandet har betytt och kan betyda inom politiken använder Taylor sig av begreppen *likvärdighetspolitik* och *särartspolitik*. Dessa begrepp illustrerar två olika sätt om hur politiska rättigheter kan fördelas.

Likvärdighetspolitik bygger på idén att alla människor är värda samma respekt och att alla skall ha rätt till identiska fri- och rättigheter. Det är en tanke som innebär att de politiska insatser som införs i ett samhälle skall vara lika för alla individer oavsett etnisk eller kulturell bakgrund och detta ska ske på alla strukturella nivåer i ett samhälle. Alla fördelar ett samhälle har att erbjuda skall fördelas jämt över hela befolkningen. Taylor beskriver denna rättighet som en universell möjlighet för alla att tilldelas samma mått av respekt, detta inbegriper även de som inte själva kan utöva denna möjlighet så som handikappade individer eller någon som ligger i koma. Vad som både likvärdighets- och särartspolitikerna har som gemensam grund är att var och en ska erkännas utifrån sin egna unika identitet.

Särartspolitikerna omdefinierar dock ofta icke-diskriminering så att skillnaderna bildar en grund för särbehandling. Det innebär ibland att vissa minoriteter får rätten att utestänga andra grupper. Anledningen till det är att de ska få möjlighet att bibehålla sin kulturella integritet. Grunden för särartspolitikerna är möjligheten att få forma sin identitet som individ och sin kultur. Denna möjlighet ska respekteras lika mycket hos varje individ och varje kultur. Det Taylor ger ett exempel på som problematiskt med särartspolitikerna är att denna praxis försvarar omvänd diskriminering som en tillfällig åtgärd i hopp om att denna åtgärd skall skapa ett socialt rum där de missgynnande skillnaderna till slut försvinner. Taylor menar dock att denna typ av omvända diskriminering ofta bidrar till motsatsen, det vill säga att den istället synliggör och bibehåller olikheter för alltid. Ett exempel på särartspolitik som han tar upp är när man inom skolan förändrar vissa utbildningsområden och begränsar det utrymme som ges till "döda vita män". Som alternativ skapar man istället "afrocentriska kurser" för elever i skolor där majoriteten av barnen är färgade. Avsikten och den önskade effekten av detta är främst att

ge ett berättigat erkännande till de kulturer som tidigare varit utestängda från undervisningen. Detta för att den eurocentrering som präglat utbildningsplanen tenderat att inta en hegemonisk ställning som underminerat andra kulturers ställning i lärandeprocessen. Vad exemplet försöker illustrera är att syftet med särartspolitik är att den förnedring som kan uppstå av att som kultur uteslutas i ett sammanhang avtar då den erkänns och lyfts fram. Uppmärksammandet av en individs kultur leder till en styrkt identitet (Taylor, 1994, s. 46-49, 68).

Sammanfattningsvis beskriver Taylor vikten av att man erkänner alla kulturer i ett samhälle och ser till dess lika värde. I sin artikel resonerar han kring hur man kan resonera kring och uppnå erkännande och respekt för enskilda individer och grupper utifrån perspektiven likvärdighetspolitik och särartspolitik. Vad som framkommer är att erkännandet av en individs etnicitet och kulturella bakgrund har en avgörande betydelse för dennes identitet och självupplevelse men att det kan uppnås på mer än ett tillvägagångssätt.

TEORIER OM DISKRIMINERING, FÖRTRYCK OCH KLIENTSKAPANDE PROCESSER INOM SOCIALT ARBETE

Analyser och forskning har påvisat ett element av förtryckande och diskriminerande karaktär i utförandet av det sociala arbetet. Detta har i sin tur lett till en fokusering av att utveckla teorier kring antidiskriminerande synsätt samt en problematisering av hur klienter ”konstrueras” inom de institutioner där det sociala arbetet utförs.

Anti-diskriminerande och anti-förtryckande synsätt inom socialt arbete har utvecklats under 1980- och 1990-talen. Teorierna avser att tydliggöra uppkomsten av förtryck samt dess konsekvenser. Dessa teorier har en bakgrund inom psykologin och sociologin. Den praxis som råder inom det anti-diskriminerande synsättet utgår ifrån orättvisor och bristande jämlikhet på ett strukturellt plan. Samspelet mellan olika slags förtryck uppfattas generellt inom detta synsätt som komplext och i behov av en analys (Payne 2002, s. 329).

En av de som har utvecklat synsätt är Lena Dominelli, professor inom social- och samhällsutveckling. Dominelli anser att förtryck handlar om att begränsa underordnade

individer och grupper valmöjligheter. Förtrycket ger makt och resurser till den individ eller grupp som utför förtrycket. De förtryckta interagerar i samhället utifrån hur de förtryckande förväntar sig att de ska göra. De förtryckta interagerar även utifrån sina egna intressen och strävan efter att antingen acceptera eller genom att göra motstånd mot deras förtryckare (Dominelli 2002, s.10). Förtryck rör sig inom interpersonella relationer men även på ett strukturellt plan inom institutionella och kulturella områden. Vidare anser Dominelli att förtryck påverkar en individs liv på alla plan både inom det privata och inom det offentliga.

Identitet är ett samspel mellan hur man ser på sig själv samt hur man uppfattas av andra. Dominelli menar att identitet och förtryck är sammanlänkat. Hon anser att vår identitet konstitueras i interaktionen mellan människor och att förtryckarna angriper de förtrycktas identitet för att förtrycka (Dominelli 2002, s. 10). Begreppen förtryck och identitet går även att applicera på relationen mellan klient och socialarbetare. Denna relation är interpersonell och identitetsaspekten är relevant för båda parter. Hon anser att det är av vikt att se det eftersom det visar att socialarbetaren inte är neutral eller fristående i mötet med sin klient utan snarare att socialarbetaren är en del i det sociala arbetet. Det vill säga att socialt arbete är ett arbete socialarbetaren och klienten *utför tillsammans* och inte något som socialarbetaren *utför åt klienten* (Dominelli 2002, s. 36).

Identitetsskapande processer blir en viktig dimension inom anti-förtryckande socialt arbete. Förtryck påverkar identitetsskapande processer och förtryck kan utföras i den dynamik som råder i klientens olika relationer till sin omvärld, inklusive den med socialarbetaren. Klienten är inte en isolerad enhet utan en person vars livssituation påverkas av hur han eller hon har bemötts av sin omvärld. Genom att uppmärksamma detta förtryck kan man dels reducera förtryck i relationen socialarbetare och klient men även arbeta med det förtryck klienten tidigare utsatts för (under förutsättningen att klienten anser sig ha blivit förtryckt). Kopplingen mellan förtryck och identitet förklarar även det djup förtrycket sätter sig i en individ. Att attackera någons identitet påverkar starkt dennes självuppfattning. Det i sin tur leder till (som jag kommer att återkomma till senare) att den förtrycktes världsbild snedvrids. Även den förtrycktes handlingsutrymme begränsas eller fräntas genom förtrycket. Genom att som socialarbetare se de faror förtrycket kan vålla kan man söka lösningar och bekräfta individen. Anti-förtryckande socialt arbete är en praktik som fokuserar på hela individen och möjliggör för socialarbetaren att se till hans eller hennes klients hela kontext och utifrån denna kontext utnyttja de möjligheter och resurser som både socialarbetaren och klienten

besitter. Grunden för anti-förtryckande socialt arbete är att ta hänsyn till de personliga, institutionella, kulturella och ekonomiska aspekter som är aktuella och undersöka hur de påverkar individers beteenden och möjligheter att påverka sina liv. (Dominelli 2002, s. 36).

Klientarbete inom socialtjänsten skapas inom en byråkratisk kontext. Arbetet bedrivs utifrån ett administrativt och regelstyrt tänkande. Arbetet präglas av makt och kontroll som socialarbetaren inom socialtjänsten måste arbeta utifrån. Denna makt utövas delvis utifrån lagstiftningen men socialarbetaren har även utrymme att fatta egna beslut inom myndighetsutövningen och utredningsförfarandet. Vad som är en mycket central del i klientskapet är om klienten bedöms vara värdig eller ej av det ansökta biståndet. Denna ”värdighetsprincip” bygger ofta på hur väl klienten passar in i det administrativa systemets krav (Billquist 1999 s. 263, 272-273).

Margareta Järvinen är sociolog och har bland annat problematiserat hur en klient skapas inom socialt arbete. Hon menar att klienten definieras utifrån institutionen, dess sammanhang och serviceformer och inte utifrån klientens behov och önskemål (Järvinen 2002, s.75).

Socialsekreterarens möte med klienten präglas av den organisation de verkar inom, som i sin tur styrs av den lagstiftning och de normer som råder i samhället. I mötet med klienten måste socialsekreteraren, för att få rätten att ingripa i klientens liv, skapa en problemlösning och en problembeskrivning. Klienten tillskrivs en ”problemidentitet” i mötet med socialsekreteraren som skapas i förhållande till de hjälp-, kontroll- och behandlingsinsatser som finns att tillgå. Dessa problemidentiteter kan till exempel vara ”missbrukare”, ”långtidsarbetslös” eller ”besvärlig klient”. Ofta är dessa inom institutionen skapade problemidentiteter inte moraliskt neutrala, utan signalerar att de berörda personerna har en livsstil som inte överrensstämmer med samhällets normer (Järvinen/Mik-Meyer 2003, s. 11-12, 18-19). I denna sammanvävda process av lagstiftning, normer och organisatoriska förutsättningar konstruerar socialsekreterare olika klientkategoriseringar. Konsekvensen blir att klienterna pressas in i generella kategoriseringar där de nödvändigtvis inte har något gemensamt med individerna inom samma kategori (Järvinen & Mortensen 2005, s.13-14). Vad Järvinen finner intressant är att generaliseringarna och idéerna av klienter samt den sortering och hantering av klienterna inte finns nedskrivna någonstans utan sker i förlängningen av de regler och lagar som socialarbetare förhåller sig till i deras arbete.

Järvinen förstår dessa företeelser genom Pierre Bourdieus begrepp *doxa*. Bourdieus åsikt är att det inom samhället finns olika fält som exempelvis politik, religion eller utbildning. Inom dessa fält ordnar sig individer i grupper och inom fälten finns det alltid en doxa, det vill säga något som alltid tas för givet och/eller är odiskutabelt. Innebörden med doxa är det som ”goes without saying because it comes without saying”, en tyst tradition som är utsagd och obestridd (Bourdieu 1982, s.167). Järvinen beskriver doxa som något underförstått och tyst som överförs från en generation socialarbetare till nästa. Doxa är även förbundet med starka konserverande krafter och varje nytt ärende som behandlas utifrån en doxa bidrar till en bekräftelse av den. Utifrån detta resonemang tycks Järvinen sig se en förankrad organisationslogik, en doxa, som framförallt handlar om hur klienten ska anpassa sig till systemet och inte tvärt om (Järvinen 2002, s.75-76). Järvinen har i sin forskning lagt märke till olika processer där klienterna för att passa in i systemet förväntas uppvisa vissa typer av beteenden för att anses passa in i det system som råder. Hon påvisar då exempelvis hur personer med alkoholproblem skall hänvisa sin problematik till en olycklig barndom, psykologisk skröplighet och så vidare (Järvinen 2002, s. 77). Med vilket hon vill säga att systemet skapar klienten utifrån att organisation, institution eller projekt har en viss doxa, det vill säga ett system av föreställningar som beskriver en viss typ av klient samt hur man skall lösa dennes problematik.

SAMMANFATTNING AV TEORETISKA PERSPEKTIV OCH BEGREPP

Jag kommer nedan att sammanfatta de teoretiska perspektiv och begrepp jag presenterat ovan. Denna del av uppsatsen inleddes med en genomgång av den postkoloniala teoribildning. Grunden för denna teori är att även om kolonialismen tillhör en förgångens tid präglar dess värderingar fortfarande vår samtids kulturella processer. Det västerländska framhålls fortfarande som det överlägsna och har en överordnad ställning i förhållande till andra kulturella värderingar. Den postkoloniala teorins syfte är att på olika sätt att problematisera och synliggöra dessa företeelser med hjälp av olika teorier och begrepp (de los Reyes, 2005).

Andra centrala begrepp som presenterats är tagna från Charles Taylors uppsats *Erkännandets Politik* (1994). Taylor diskuterar i denna uppsats hur vår identitet skapas i interaktion med andra och hur denna interaktion blivit mer komplex i dagens mångkulturella samhälle. Han

menar att det i dagens samhälle blivit svårare att driva en politik som behandlar alla gruppers intressen som lika viktiga. Han använder sig av två begrepp som beskriver två olika sätt att fördela politiska rättigheter. Det ena kallar han *likvärdighetspolitik* vilket kortfattat går ut på att alla människor är värda samma respekt och ska ha identiska fri- och rättigheter. Det andra förhållningssättet han beskriver är särartspolitik, vilket innebär att vissa minoriteter får rätt att utestänga andra grupper och skapa politiska förutsättningar som anpassas till dem som grupp. Detta görs för att minoriteter skall få möjlighet att få bibehålla sin kulturella integritet.

Vidare har teorier gällande ett antidiskriminerande förhållningssätt tagits upp i detta avsnitt. Lena Dominelli (2002) har utvecklat teoretiska synsätt om förtryck och menar att förtryck handlar om att begränsa underordnade individers och gruppers valmöjligheter. Hon tar även upp det samspel som förekommer mellan identitet och förtryck och att förtryck innebär ett angrepp mot den förtrycktes identitet.

Avslutningsvis görs en genomgång av hur olika ”problemidentiteter” och ”sanningar” om sociala problem konstrueras och upprätthålls inom socialtjänsten. Exempelvis påvisar Margareta Järvinen (2002) hur en klient ofta definieras utifrån institutionen där han eller hon söker stöd samt denna institutions sammanhang och stödinsatser, inte genom klientens egna behov och önskemål.

METOD

I denna del av uppsatsen kommer jag att beskriva hur jag gått till väga avseende genomförandet insamlandet och bearbetningen av mitt material. Jag kommer även att gå igenom vilka metodiska överväganden jag har gjort.

VAL AV METOD OCH BEGRÄNSNINGAR

Min avsikt är att studera socialsekreterares bilder av klienter utifrån deras etniska och kulturella bakgrund. Jag avser att ta reda på hur dessa bilder ser ut genom att undersöka *hur socialarbetarna talar* om män, kvinnor, kultur och etnicitet. Jag har därmed valt att använda mig av kvalitativ metod och göra intervjuer med socialsekreterare som arbetar på socialkontor. Styrkan med att använda intervjun som metod är att den kan fånga olika individers uppfattningar om ett ämne och ge oss bilder av en mångsidig och kontroversiell mänsklig värld och det är just de olika bilder av mitt ämnesval som jag vill undersöka (Kvale 1997, s. 14). Vad jag inte kan utläsa i mitt empiriska material utifrån mitt val av metod är hur socialsekreterarna faktiskt bemöter sina klienter.

URVAL

När jag skulle bestämma hur många personer som skulle intervjuas inför uppsatsen var mitt mål att intervjua 10 personer. Antalet intervjupersoner styrs av undersökningens syfte. Det är svårt att göra en bedömning kring om man intervjuar för många eller för få. Givetvis blir resultatet av min undersökning inte statistiskt generaliserbart men jag har däremot en möjlighet att göra relativt ingående tolkningar av intervjuerna (Kvale 1997, s. 97-98). Min ansats har inte varit att ge en generaliserbar ”sanning” av socialsekreterarnas bilder, utan snarare påvisa hur man som socialsekreterare kan se på sina klienter utifrån deras etniska eller kulturella tillhörighet inom socialt arbete. Dessutom var jag tvungen att begränsa antal intervjuer till den tid som stod till mitt förfogande.

Jag valde att intervjua socialsekreterare på två olika socialkontor i två olika stadsdelar i Göteborg. På det ena socialkontoret har majoriteten av klienterna invandrabakgrund och på det andra socialkontoret är klientgruppen mer ”blandad”, det vill säga hälften har en ”svensk bakgrund” och den andra hälften är inte ”etniska svenskar”. Jag har kommit i kontakt med socialkontoren genom personer jag studerat med som hänvisat mig till förste socialsekreterare och enhetschefer i stadsdelarna. De har i sin tur presenterat mig för sin personal och skickat ut ett informationsbrev jag skrivit (bilaga 1) via mail till berörda socialsekreterare. Efter att brevet mailats till socialsekreterarna var det bara en socialsekreterare som kontaktade mig via mail. På grund av detta bristande intresse åkte jag därmed ut till respektive socialkontor, presenterade mig och bokade in tider för intervjuer på plats. Detta gjorde jag med godkännande av enhetschef och förste socialsekreterare på det ena socialkontoret och av förste socialsekreterare på det andra kontoret.

Sedan när jag väl hade bokat in några intervjuer så presenterade några av mina intervjupersoner mig för andra socialsekreterare, så en del av urvalet var en form av snöbollsurval. På de båda socialkontoren har jag varit i kontakt med enheter som handlägger försörjningsstöd och familjeenheter. Anledningen till att jag har valt två enheter är för att se om det ger olika typer av svar men även för att få ett större urval av socialsekreterare. Till slut blev det dock så att bara en socialsekreterare som arbetar med handläggning av ärenden gällande barn och familjer var med bland mina intervjupersoner. Det berodde till stor del på grund av tidsbrist på enheten i den ena stadsdelen. I den andra stadsdelen hade jag bokat in två socialsekreterare som arbetade med barn och familjer men avbokade dessa intervjuer på grund av en överrekrytering som jag hade gjort. I efterhand kan jag se att det var olyckligt att det blev de som arbetade med familjer som avbokades men det var ett oövertänt och hastigt beslut som jag fattade. Av de tio personerna som ställde upp var det bara en som var man, vilket inte var så oväntat eftersom den största delen av socialsekreterarna på de båda kontoren är kvinnor.

INTERVJUER OCH TRANSKRIBERING

Den kvalitativa forskningsintervjuns syfte är att skildra intervjupersonens livsvärld och hennes relation till denna. Genom intervjun ska man förstå och beskriva de centrala teman

som den intervjuade upplever och förhåller sig till, det centrala temat i min uppsats är som sagt att undersöka de bilder och föreställningar som socialsekreterarna har av sina klienter utifrån etnicitet och kultur (Kvale 1997, s. 33-34). När jag gjorde mina intervjuer med socialsekreterarna använde jag mig av en intervjuguide med specifika intervjufrågor (bilaga 2). Jag övervägde andra typer av möjligheter att intervjua socialsekreterarna, exempelvis med hjälp av vinjetter, men efter ett visst övervägande kom jag fram till att då jag misstänkte att detta är ett känsligt ämne att undersöka var det bra att vara rak på sak och fråga efter det jag ville ha reda på.

För att se hur min intervjuguide fungerade gjorde jag först en pilotintervju med en kollega. Efter den pilotintervjun och efter att ha diskuterat intervjuguiden med min handledare gjorde jag några språkliga ändringar, men eftersom pilotintervjun fungerade väl och jag tyckte den väl besvarade mina frågeställningar och mitt syfte behöll jag den i princip intakt. I efterhand kan jag se att intervjuguiden har brister. Exempelvis är några av frågorna väldigt långa och frågorna kan nog upplevas som väldigt kategoriserande.

Jag genomförde samtliga intervjuer på de socialkontor där socialsekreterarna arbetar. Jag erbjöd dock socialsekreterarna att jag kunde intervjua dem i en annan miljö. Intervjuerna spelades in på en bandspelare jag lånat på institutionen för socialt arbete. Jag har använt alla frågorna i intervjuguiden i samtliga intervjuer. När jag gjorde min testintervju uppmärksammade min kollega mig på att det hade varit bra om hon hade haft frågorna framför sig under intervjun. Jag provade därmed på den första intervjun att trycka ut frågorna, utan följdfrågorna, jag gav en i taget till intervjupersonerna. Då min första intervjuperson tyckte det var bra att få möjligheten att se frågan framför sig, fortsatte jag att göra det vid samtliga intervjuer. Min intervjuteknik kan jag nog emellanåt ställa mig tveksam till. Jag upplevde dock att jag vågade fråga mer och mer efter varje intervju jag gjorde och jag kände mig mer avslappnad och självsäker vilket säkert påverkade intervjuerna. De tio personerna som jag intervjuade var väldigt olika. Vissa av dem hade tidigare reflekterat över den här typen av frågor, några reflekterade under intervjun men vissa uppgav att de inte hade funderat så mycket på mitt ämnesval.

Jag hade varit noggrann med att inte berätta för mycket om frågorna innan intervjutillfället. Några få av de jag intervjuade påpekade att de önskade att de varit mer förberedda både under intervjuerna och efter intervjuerna. Jag hade dock gjort ett medvetet val att inte berätta för

mycket om frågorna innan intervjutillfället då jag var orolig för att intervjupersonerna skulle ge mer ”censurerade” svar, tänka till för mycket, skapa sig föreställningar om hur de trodde att jag skulle vilja att de besvarade och liknade.

Traditionellt inom samhällsvetenskapen har transkriberingen av inspelat tal uppfattats som en högst teknisk aktivitet. Idag anses det att sättet man transkriberar ett material påverkar hur man förstår det som berättas (Johansson 2007, s.297). Jag har undersökt olika metoder för transkribering men utifrån tidsbrist har jag bara skrivit ut intervjuerna ord för ord och markerat mina frågor, mina följdfrågor och mina kommentarer som kursivt. Jag har i min transkribering inte värderat tonlägen eller liknade och sålunda inte markerat det genom parentes eller på annat sätt. Jag har inte heller använt exempelvis kursivering för att påvisa när en intervjuperson betonar ett ord. Jag har för det mesta skrivit ut skratt, långa tystnader och andra händelser inom parantes, men ibland har jag på grund av tidsbrist inte gjort det. Jag har även tyckt det varit problematiskt att göra antaganden gällande var en mening slutar eller hur lång en tystnad blir innan det kan anses var en paus, detta är dock något som uppfattas olika från forskare till forskare och är ett dilemma som inte kan undflys.

Att reliabilitetskontroller på egen hand är svårt. Jag har dock för att förbättra reliabiliteten av min transkribering återgått till inspelningarna av intervjuerna när jag analyserat dem och lyssnat på vad som sagts igen om jag varit osäker, och vid citat skrivit ut exempelvis skratt om jag missat det första gången. För att vara säker på att jag transkriberat så ordagrant som möjligt har jag påbörjat transkriberingen med att lyssna igenom intervjuerna en gång och sedan har jag lyssnat igenom dem ytterligare en gång efter transkriberingen för att dubbelkolla att jag uppfattat vad som har sagts korrekt. Validiteten är en svårare fråga än reliabiliteten. Att göra en utskrift innebär att man först måste översätta talspråk med sin egen uppsättning av regler till ett skriftspråk som har sina regler. Utskrifterna är endast en konstruktion av det sagda som fungerar som ett verktyg för att till exempel försöka besvara ett syfte i en uppsats. Utskrifterna kan aldrig bli kopior eller representationer av verkligheten och det finns ingen sann och objektiv transkribering (Kvale 1997, s. 150-152). När jag i min analys och resultatsdel valt ut olika citat har jag varit tvungen att ibland göra mindre ändringar. Det kan ha varit när intervjupersonen stakat sig och upprepat samma ord flera gånger i följd. Jag har även gjort ändringar när ordföljden i meningarna blivit lite svår att följa. Jag anser mig dock inte ha ändrat innebörden i vad socialsekreterarna har berättat utan min avsikt har endast varit att förenkla läsningen.

ANALYSMETOD

Den metod jag använt mig av för att analysera mitt empiriska material är diskursanalysen. Diskursanalysen och begreppet diskurs kan ses både som en metod och en teori. Jag kommer i detta avsnitt beskriva hur jag använder mig av diskursanalysen som metod i den här uppsatsen. Diskurser representerar eller föreställer verkligheten samtidigt som den illustrerar olika selektiva skildringar av verkligheten genom att belysa och lägga tyngdpunkten på dem. Den mest förekommande förklaringen av begreppet diskurs är att den är en reglerad samtalsordning. Samtalsproceduren är i sin tur styrd av historiskt och kulturellt givna regler och diskursanalysen blir ett verktyg för att problematisera dessa ”sanningar” och regler som uttrycks genom språket. Exempelvis så frågar man sig inte inom diskursanalysen hur staten ser ut utan istället frågar man hur, när och varför staten blev till, hur påverkar det oss idag och hur gjordes kategorin stat möjlig över huvudtaget och så vidare (Börjesson 2003, s. 19)? Att undersöka en diskurs innebär att man ser på hur saker sägs och hur de skulle kunna sägas på ett annat sätt. Diskurserna är logiker som språkligt uttalas i samhället och som uttrycker vad som är mest sant, förnuftigt, moraliskt eller liknande. Det är även av stor betydelse när man gör en diskursanalys att man undersöker vem som får tala och tycka om olika företeelser och vilka vars talande är mindre relevant och viktigt (Börjesson 2003, s. 21).

Språket står i centrum när man gör en diskursanalys, då det är genom språket som vi skapar kategoriseringar och representationer för att beskriva verkligheten. Dessa representationer är aldrig en exakt spegling av verkligheten utan skapas inom den sociala domän som de uttrycks inom (Winther Jörgensen /Phillips 2009, s. 7, s.15). När man analyserar sitt empiriska material utifrån ett diskursanalytiskt grepp räcker det inte att man bara lägger fram materialet som det såg ut vid inhämtandet. Analysarbetet kräver en process där man utvinner olika språkliga kategoriseringar eller företeelser som man finner i sitt material. Dessa kategoriseringar eller företeelser försöker man sedan analysera i förhållande till andra kategoriseringar utifrån vilket sätt kategoriseringarna värderas, moraliseras eller förstås i samhället. Vad som är viktigt att man uppmärksammar när man gör kategorier som till exempel ”invandrarmannen” är att den *inte är* utan att den konstruerats med hjälp av kategoriseringen samt det sociala och kulturella sammanhang som kategorin skapas i. Hur man sedan analyserar och vilka förslag till uppkomsten av kategoriseringarna samt dess

uppbyggnad är beroende av forskarens val av perspektiv (Börjesson 2003, s. 24). Jag kommer i min analys att ta ut olika kategoriseringar och teman som jag tycker är framträdande i mina intervjupersoners berättelser och genom dessa försöka besvara mina frågeställningar. Jag kommer även att använda mig av dessa kategoriseringar och teman och jämföra dem med hur socialsekreterarna i mitt material uttrycker sig och jämföra det med den tidigare forskningen som jag presenterat. Jag kommer även att använda mig av de teoretiska begreppen jag presenterar i mitt teorikapitel för att analysera och förstå det socialsekreterarna berättar.

Jag kommer nedan att redogöra för ett antal diskursanalytiska begrepp som jag kommer att använda som analysredskap i min analys.

Kategorier

Kategorier kan ses både som produktiva och hämmande, det ger en text ett sammanhang men kan även bidra till det motsatta. Kategorier är sällan neutrala utan bidrar underförstått ofta till någon form av värdering och har ofta ett innehåll som indikerar ett visst mått av kvalitet. Kategorier ger mening men även det motsatta. De har även ofta en motsats, till exempel kategorin ”vacker” har motsatsen ”ful”. Inom diskursanalysen visar kategorin vad det är för sorter och slag vi ser. Dessa sorter och slag hjälper oss att inordna, definiera, jämföra och gallra i det vi ser och upplever. Språket och kategoriseringar förmedlar olika bilder av samma företeelser. Exempelvis kan ”den hårt arbetande mannen” vara ”den vänliga och hjälpsamma sonen”. Kategoriseringar kan som ett diskursanalytiskt redskap visa oss hur olika fenomen konstrueras genom kategoriseringar. Analysen av kategoriseringar kan illustrera hur olika argument byggs. Analysen av kategorier innefattas även av vad det finns för alternativa eller konkurrerande kategorier när man undersöker en företeelse. Sammantaget kan man konstatera att kategorier påverkar hur vi ser på vår omvärld och genom att analysera dem kan man se vilka värden och handlingsmönster som är bundna till dem (Börjesson 2003, s 87-91).

Modaliserande hierarki

Modaliserande hierarkier kan ses som hierarkier i ”vad som är sant”. Analysbegreppet gestaltar hur starkt någonting påstås och med vilken säkerhet det uttrycks att det är sant. Man kan se en modaliserande hierarki som en skala mellan att någonting är eller att någonting är ett fakta på den ena sidan av skalan, och på den andra sidan av skalan gissar man att någonting är eller tänker att det kan vara möjligt att det är på ett visst sätt. Ett exempel på hur dessa skillnader kan uttryckas språkligt är ”det här är bra” eller ”det här anses bra”. Med

hjälp av detta analysredskap förhåller man sig till det sagda ordet utifrån om det är en ”upplevelse” eller om det är ett ”verkligt” förhållande. Frågan för diskursanalysen blir då att se om det som sägs är sant eller falskt eller om det finns olika ”sanningar” eller möjligheter att se på en företeelse (Börjesson 2003, s. 98-99).

Naturalisering

Utifrån ett diskursanalytiskt perspektiv finns det utsagor som bedöms som mer gångbara och sanna än andra. Dessa utsagors har genom olika retoriska grepp fått positioner som oavsett talarens inre egenskaper eller vilja bedöms inneha en högre grad av sanning. Man säger att dessa utsagor om världen *naturaliserats*. De har helt enkelt blivit så pass sanna att de ibland inte behöver förklaras att de är ”sanna”. Dessa sanningar efterföljs ofta av uttalanden så som ”det är ett känt faktum att...” eller ”på det här socialkontoret finns det mycket kulturkompetens”. Utsagorna presenteras och har blivit så självklara att de inte ifrågasätts (Börjesson 2003, s 152-153).

ETISKA FRÅGOR OCH BEGRÄNSNINGAR

Forskningsintervjun kan förstås utifrån två moraliska sammanhang dels hur den inverkar på intervjupersonen och dels hur kunskapen som produceras genom intervjun påverkar vår förståelse av människor och omvärlden (Kvale 1997, s. 104). Jag kommer i följande stycken ta upp några etiska dilemman jag stött på under uppsatsskrivandets gång som jag anser är av vikt att belysa. Jag har funderat en hel del över olika etiska frågor i samband med mitt ämnesval, både innan och efter att jag gjorde intervjuerna med socialsekreterarna. Vad som har varit viktigt för mig gällande intervjupersonerna är att försöka hålla intervjupersoners identitet konfidentiell. Jag har inte avslöjat vilka stadsdelar jag har gjort mina intervjuer. När jag har gjort intervjuerna på socialkontoren har de intervjuades kollegor också sett vilka som varit med i min studie, vilket påverkar konfidentialiteten. Gällande själva intervjusituationen tror jag inte att någon av intervjupersonerna ”kommit till skada”, jag upplever inte att de varit stressade eller pressade. Jag har även under intervjuerna frågat samtliga intervjupersoner hur de uppfattat intervjun och inga av intervjupersonerna har uttryckt någon form av missnöje.

Gällande det material som kommer att analyseras berör det hur man samtalar om skillnader gällande kön, etnicitet och kultur. Jag är medveten om att jag skriver om hur olika personer inom en yrkeskår samtalar om etnicitet, kultur, kön men även om olika etniska grupper, utan att representanter från dessa grupper får ta del i debatten. Det kan ses som oetiskt att några individer får samtala fritt i min uppsats men grupperna de samtalar om får inte möjligheten att göra sig hörda. Då mitt syfte är att undersöka hur man samtalar inom socialt arbete om olikheter finns det tyvärr inte utrymme eller tid för alla parter att föra sin talan.

RESULTAT OCH ANALYS

Nedan redovisar jag resultatet och analysen av de tio intervjuer jag har genomfört. Jag har valt att dela in resultaten och analysen under två teman som jag anser representerar det intervjupersonerna berättat och som svarar mot uppsatsens syfte.

1. Jag kommer inledningsvis att göra en presentation av hur diskursen och talet kring etnicitet byggs upp i mitt material.
2. Den andra delen innefattar intervjupersonernas bilder av kön och etnicitet.

Jag har som tidigare omnämnts intervjuat tio socialsekreterare. Jag har gjort en översikt över intervjupersonerna (se bilaga 3) där jag redogör för vilken stadsdel intervjupersonerna arbetar i samt på vilken enhet. Nio av dem arbetar med försörjningsstöd och en arbetar med ungdomar på en familjeenhet. Hälften av socialsekreterarna arbetar i en stadsdel där den största delen av klienterna har en annan etnisk bakgrund än svensk. I den andra stadsdelen har ungefär hälften av klientgruppen en annan etnisk bakgrund än svensk. Jag hade först avsikten att analysera skillnaderna mellan de socialsekreterare som arbetar i en invandrantät stadsdel och de som arbetar i en stadsdel där ungefär hälften av klienterna har invandrabakgrund. Jag kan dock inte finna några stora skillnader i hur det talas om etnicitet i de olika stadsdelarna. Vad jag dock anser mig se är att de som arbetar i den invandrantäta stadsdelen har lite mer åsikter i ämnet än de andra socialsekreterarna. Om det har att göra med att de har mer erfarenhet av att arbeta med klienter som har en annan etnisk bakgrund än svensk är spekulationer från min sida. En av de tio socialsekreterarna är man. I nedanstående citat är de kursiverade partierna mina kommentarer i intervjuerna.

EN ÖVERGRIPANDE DISKURS KRING ETNICITET

Vad mitt intervjumaterial visar är att nio av de tio socialsekreterarna som intervjuas uppger i sina svar att de på något vis har olika bilder och föreställningar av sina klienter utifrån deras kön och etnicitet. Innan jag visar dessa bilder och föreställningar och hur de framställs i socialsekreterarnas beskrivningar vill jag först försöka illustrera den diskurs kring etnicitet jag tycker mig se i socialsekreterarnas svar. Jag gör det eftersom det är utifrån denna diskurs som

socialsekreterarna talar om sina bilder och föreställningar. Det är tre olika teman som styr och genomsyrar socialsekreterarnas uttalanden i mina intervjuer:

1. Socialsekreterarna framhåller vikten av att ett individuellt bemötande.
2. Att det ska vara lika för alla.
3. Att några uttrycker en skam när de talar om etnicitet och tycker det är svårt att tala om etnicitet.

Vikten av det individuella bemötandet

Som jag tidigare beskrivit bygger diskursanalysen på att man undersöker hur regler, sanningar, praktiker och sanningar konstrueras och upprätthålls i språket. Vad som visar sig i socialsekreterarnas berättande är att det finns utsagor som naturaliserats i språket. Det vill säga att deras utsagor har blivit så pass självklara att deras sanningshalt inte längre behöver förklaras (Börjesson 2003 s. 152-153). En ”sanning” som präglar socialsekreterarnas svar när jag ställer mina frågor gällande etnicitet och kön är ”sanningen” om det individuella bemötandet. Det är mycket viktigt för några av socialsekreterarna att berätta för mig om hur de bemöter sina klienter utifrån att de är unika individer. Socialsekreterarna berättar att denna typ av bemötande inte är förenligt med denna unika individs etniska bakgrund eller kultur. Nedan presenteras några citat som på olika sätt illustrerar detta.

”Det är konstigt att det har blivit så mycket prat om dem från Somalia. Sen har vi pratat mycket om dem utifrån att vi startat ett projekt om dem. Att man sett liknande problem hos många, till exempel somalier då. Visst det är väl bra att identifiera ett visst problem om man kan hjälpa någon som en grupp samtidigt som jag kan bli rädd ibland att det är för mycket ett grupp tänkande, istället för att det går lite bort från individtänkandet. *Utifrån att man grupperar människor utifrån sin etnicitet då?* Ja att man vill förenkla det liksom på nått sett. (Intervju 2)

”Ja och liksom varje individ är en individ liksom. Alla reagerar inte på samma sätt även om de kommer från samma land eller har samma ursprung.” (Intervju 3)

”Mer att man ser människan, inte bara att det är en person som kommer från ett annat land, utan det här är Mohammed och jag vet bara att han heter Mohammed. Jag vet inget mer.” (Intervju 5)

”Nej, men jag tänker att i samhället vill man gärna sätta upp att det finns de här skillnaderna och man får hela tiden höra om kulturella skillnader och de här bitarna, men det är inget som jag kanske känner att jag ställer mig bakom riktigt. *Nej du ser inte dem. Nej. Är det en konstruktion för dig eller?* Jag tror att det är lite mer att det

finns det intresset av att på nått sätt kategorisera människor för att förenkla verkligheten, men jag tror verkligheten är lite mer komplex än just så. Därför så tycker jag det skulle vara förödande om man till exempel att använda sig av sådana förenklingar i socialt arbete och jobba med människor om vi har de föreställningarna.”(Intervju 7)

Anledningen till att socialsekreterarna talar om kategorisering är nog delvis för att jag gör kategoriseringar i mina frågor genom att ständigt återkomma till begreppen kön och etnicitet. Att göra individuella bedömningar, att vara individfokuserad och att inte förenkla genom att kategorisera framkommer i ovanstående citat. Socialsekreterarna återkommer som sagt till det vid flertal tillfällen i intervjuerna. Det beskrivs till och med som ”förödande” av en av socialsekreterarna att inom socialt arbete ha föreställningar eller tron att det finns kulturella skillnader. När socialsekreterarna arbetar med sina klienter måste de möta varje enskild individ där den befinner sig. Det låter som en självklarhet att man ska bemöta varje klient som en enskild individ med individuella behov men vad innebär detta egentligen inom socialt arbete och på ett socialkontor?

Socialsekreterarna jag intervjuat menar att man i sitt arbete måste se till individen, att man inte bör kategorisera och att det arbete som utförs inte ska kopplas till individens etnicitet eller kultur utan till klientens individuella behov. Det finns en oro i socialsekreterarnas uttalanden för att man förenklar personernas problematik och använder sig av fördomar istället för att lyssna till klientens behov och egna berättelse. Mina intervjupersoners svar i detta sammanhang går alltså emot vad jag funnit i den tidigare forskning om socialsekreterare. Både Sjöblom (2002) och Eriksson (2003) studier påvisar att det svenska är normen och kultur används av socialsekreterarna som en förklaring till social problematik. Även Anis (2005) och Hertzbergs (2006) studier framhåller detta.

Brunes (2006), Bredströms (2006) och Kamalis (2004) texter om svensk media följer samma linje. De beskriver hur man fokuserar på etnicitet eller kultur gällande personer med en ”icke-svensk bakgrund” och inte ser till individen utan förklarar diverse problem så som våld och kriminalitet utifrån etnicitet och kultur. Eventuellt beror denna diskrepans mellan vad den tidigare forskningen visar och vad mina intervjupersoner berättar på att socialsekreterare över lag de senaste åren har fått mer kunskap och kompetens när det gällande arbetet med personer med invandrarbakgrund.

Givetvis är det problematiskt om socialsekreterare inom socialtjänsten börjar förklara social problematik utifrån etnicitet och kultur. Det är av stor vikt att man är lyhörd inför varje klients egna berättelse. Samtidigt väcks dock frågan för mig om den kulturella och etniska bakgrund man har inte är en del av den individ man är och vad händer om man bortser från den? Samtidigt så visar mitt material en motsägelse i dessa uttalanden, då socialsekreterarna beskriver föreställningar som är knutna till kultur och etnicitet. Dessa föreställningar och bilder kommer jag gå in i mer djupgående i den andra delen av min presentation av resultat och analys.

Socialarbetarnas återkommande uttalanden om vikten av det individuella bemötandet bland socialarbetarna blir även problematiskt då de arbetar inom en kontext som är starkt kontrollerad av vår lagstiftning. Hur socialsekreterarna utför sina arbetsuppgifter och hur de fattar beslut är starkt kopplade till den institution de verkar inom. Om man problematiserar socialsekreterarnas utsagor utifrån Margareta Järvinens (2002) resonemang om att klienten definieras utifrån institutionens sammanhang och serviceformer och inte utifrån klientens behov, blir det individuella bemötandet något som är svårt att uppnå. Man bör fråga sig om det går att efterfölja ett individuellt bemötande när ett beslut enligt socialtjänstlagen ska fattas? När jag frågade en av socialsekreterare om det är meningsfullt med kategoriseringar inom socialt arbete, framhöll hon det individuella tänkandet. När jag utvecklar frågan får jag dock följande svar:

”Men jag tänker att när man skriver en utredning till exempel så skriver man ju ofta att personen kommer ifrån, det här landet. Ja, ja. Där kategoriserar man ju till exempel. Ja, men hela våra utredningar bygger ju ut på att vi staplar fakta. Utredningarna alltså kräver att du staplar en massa fakta. Mmm. För sån är lagstiftningen och vi behöver göra det, men jag tänker att i arbetet med människorna behöver man inte bygga på de kategoriseringarna. Nej. Nej. I själva mötet? Sen måste vi samla in fakta och det är fakta att de är uppvuxna i ett visst land alltså. Det är ett fakta om dem alltså, det tänker jag att det är inget, vi måste ju utreda och där staplar vi ju en massa fakta och kategorier om dem. Det är på det som vi liksom bygger. Det måste finnas i och med att vi är en myndighet, sen är det ju väldigt många verksamheter där man jobbar förebyggande där man inte har myndighetsansvaret där man mer bortser från all denna kategorisering. Ja. Just därför att det blir stämplande men vi har ju inte den valmöjligheten.” (Intervju 4)

Ovanstående citat styrker mitt resonemang om att det ”individuella bemötandet” är problematiskt i arbetet med myndighetsutövning. Socialsekreteraren beskriver hur de som arbetar med myndighetsutövning inte har möjligheten att i sin yrkesroll bortse från att

kategorisera individer utifrån deras etniska bakgrund. Trots detta verkar det individuella bemötandet vara en viktig komponent inom diskursen etnicitet och verkar vara ett sätt att uttrycka sig på som naturaliserats inom diskursen, en utsaga som helt enkelt blivit en sanning som inte ifrågasätts. Möjligtvis kan förklaringen till denna naturalisering inom diskursen vara att den fyller funktionen att den friar socialsekreterarna från att beskyllas för att vara diskriminerande eller fördömande. Hertzberg (2006) beskriver i sin studie om arbetsförmedlare att de uttrycker en känsla av att någon kontrollerar vad de säger. I Hertzbergs Foucault-inspirerade analys drar han slutsatsen att intervjupersonerna upplever att diskursen kring etnicitet är censurerad, mycket för att diskriminerande eller rasistiska uttalanden inte oproblematiskt skall få uttryckas i vårt samhälle. Konsekvensen blir dock ett motsägelsefullt resonemang, då socialsekreterarna säger att de inte ska omnämna klientens bakgrund och kultur för att det strider emot hur man uppnår ett individuellt bemötande, samtidigt tänker jag att vår kulturella bakgrund och etnicitet faktiskt är en del av vår individualitet och den vi är. I exempelvis Anis (2005) forskning betonas att man kan använda kultur som en metod inom socialt arbete och genom att visa intresse för någons kulturella bakgrund använda den som en positiv tillgång. Även Gastelaars/van der Haars (2007) forskning styrker detta resonemang. Jag anser att detta är något som bör föras fram mer inom socialt arbete.

Lika för alla

Något som även återkommer i mina intervjupersoners svar är vikten av att handläggningen och bemötande skall vara lika för alla, oavsett etnicitet och kulturell bakgrund. Sju av socialsekreterarna tar upp det. Några av socialsekreterarna problematiserar lika handläggning för alla utifrån att det kan bli svårare på grund av bristande svenska kunskaper och andra på grund av fördelningen av sysslor inom familjen vilket de kopplar till kultur och etnicitet. Jag uppfattar dock att principen är att det ska vara lika för alla gällande handläggningen av försörjningsstödet och för en stor del av intervjupersonerna verkar detta viktigt att framhålla när man talar om klienternas etnicitet. Det är viktigt för dem att berätta att oavsett etnicitet så görs samma bedömningar gällande rätten till biståndet. Nedan följer några citat som visar det.

”Du menar att man tar särskild hänsyn till de som har en speciell kulturell bakgrund eller inte tar särskild hänsyn till det. *Jag ställer frågan till dig. Jag vill veta hur du tänker. Vad jag vet tar jag ingen speciell hänsyn till det så att säga. Sen kan jag inte säga med hundra procents säkerhet så, att jag inte gör det men det är inget som jag medvetet gör åtminstone. Nej. Jag försöker behandla alla på samma sätt under dom förutsättningar och de krav vi ställer.*”(Intervju 1)

”De klienterna jag har. De har varit i Sverige jättelänge. Så jag tar inte hänsyn till deras kulturella bakgrund eller jag tycker inte att man ska göra det heller. Så där. *Mmm. För då är det ju det svenska samhället som gäller. Ja. Och då måste de anpassa sig till det på det sättet.*”(Intervju 3)

”Jag kan inte se vad det kan vara för mening med att göra skillnad på människor bara på grund av etnicitet. *Nej. Det är inte alls meningsfullt på något sätt. Jag tycker alla ska behandlas lika, alla ska ha samma regler, alla ska ha samma bemötande oavsett.*”(Intervju 9)

”Nej det påverkar inte. *Hur du tillämpar lagen? Nej det gör det inte. Nej, där säger jag nej helt och hållet. Däremot kanske jag måste ägna mer tid att förklara hur det fungerar och vad socialtjänstlagen säger och ser på dig som individ, ditt egna ansvar och vad du måste göra.*”(Intervju 10)

Dessa resultat går emot den tidigare forskningen jag funnit som hävdar att socialsekreterares bedömningar varierar om klienterna är ”etniska svenskar” eller har invandrabakgrund. Enligt tidigare forskning gör socialsekreterarna annorlunda bedömningar i ärenden som rör personer med invandrabakgrund, både Skytte (2002) och Sjöbloms (2002) studier visar att handläggning inom socialt arbete påverkats av klienternas etniska ursprung. Vad man dock bör beakta är att i min studie undersöker jag bara vad socialsekreterarna berättar och inte hur de faktiskt agerar samt att nio av de tio intervjuade socialsekreterarna arbetar med handläggning av försörjningsstöd och inte ärenden rörande barn och unga.

Det är tydligt att socialsekreterarna inte vill att deras beslut skall påverkas av deras klienters etniska bakgrund. Det ska vara lika för alla oavsett etnicitet och kultur. Socialsekreterarnas sätt att resonera går att knyta an till Charles Taylors (1994) begrepp särartspolitik och likvärdighetspolitik. Vad jag tycker mig se är att socialsekreterarna förespråkar en form av likvärdighetspolitik, vilket innebär att alla individer skall behandlas likvärdigt på alla strukturella nivåer i ett samhälle oavsett deras etniska bakgrund. Det framkommer inte i intervjuerna att det förespråkas någon form av särskilda bedömningar enligt Socialtjänstlagen utifrån klienternas kulturella eller etniska bakgrund. Socialsekreterarna anser att Socialtjänstlagen inte tillåter särskilda bedömningar på grund av klientens kulturella eller etniska bakgrund. I nedanstående citat problematiserar en av socialsekreterarna hur det kan

vara att fatta ett beslut om rätten till försörjningsstöd för personer med en annan kultur än den svenska.

” Jo det blir svårt att fatta ett beslut. Alltså för dem måste ju göra allt som de kan för att bli självförsörjande. *Ja precis.* Och det ingår ju då att kvinnan ska söka jobb eller vara på praktik eller vad det nu kan vara eller läsa SFI och om hon inte gör det så blir det ett avslag, om hon inte gör allt som hon ska göra. *Ja.* Då kan det bli svårt. *Blir det extra svårt att fatta ett avslagsbeslut utifrån att personerna inte vill göra det utifrån deras tro eller deras kultur eller?* Nej, det känns lika rätt för mig så att fatta ett sånt beslut. För lagen den är som den är och jag tycker att man ska klara sig själv och vara självförsörjande och det är naturligtvis det bästa för familjen, tycker jag. Men jag kan ju förstå att de tänker på ett annat sätt. *Ja.* Men att det är svårt att förklara för dem mer så, men jag tycker fortfarande att det är ett avslagsbeslut. *Utifrån att lagstiftningen ser ut så.* Ja precis.” (Intervju 5)

Socialsekreteraren visar här att lagstiftningen ser ut på ett visst sätt och den går inte i linje med hur alla individer ser på självförsörjning. Hon förstår att det finns personer som har andra värderingar kring manligt och kvinnligt i samband med självförsörjning, men anser att man måste följa den svenska lagstiftningen ändå. Intervjupersonen tycker också att det är det bästa för en familj att vara självförsörjande och att både mannen och kvinnan i ett hushåll skall göra vad de kan för att på sikt bli självförsörjande. Min tolkning av det intervjupersonerna berättar är att det inte finns utrymme för någon form av särartspolitik. Det vill säga det görs inga särbehandlingar i förhållande till lagstiftningen utifrån vad en individ eller grupp i samhället tycker om självförsörjning eller något annat som går att koppla till socialtjänstlagen (Taylor (1994)). Detta är vad intervjupersonerna uttrycker i sina svar. Vad jag även tycker mig se i de ovanstående citaten är att socialsekreterarna utgår ifrån det ”svenska” sättet när de tolkar lagstiftningen. Denna ”svenska” utgångspunkt problematiseras inte. Som Park (2005) beskriver i sin diskursanalys av begreppet kultur inom diskursen för socialt arbete problematiseras inte den ”vita befolkningens norm” utan den ses som det normala. I socialsekreterarnas tal är finns det inte något utrymme för andra etniska minoriteters önskemål om hur de vill leva sina liv i förhållande till rätten om försörjningsstödet. Det är motsägelsefullt när socialsekreterarna framhåller att man skall göra individuella bedömningar samtidigt som de anser att det ska vara lika för alla. Det verkar som om socialsekreterarna efterfrågar särartspolitiska och likvärdighetspolitiska värderingar på en och samma gång.

Att känna skuld och skam när man talar om etnicitet

Vad jag även tycker mig se i socialsekreterarnas svar är att de tycker det är problematiskt att svara på mina frågor. Svaren tycks ibland vara motsägelsefulla och ibland får jag känslan av att socialsekreterarna håller tillbaka vad de tycker eftersom de är oroliga för att de skall upplevas som rasistiska eller fördomsfulla. Tre av socialsekreterarna talar mer öppet om att de upplever att man lätt kan uppfattas vara fördomsfull när man talar om etnicitet och de är oroliga för hur de ska uppfattas. Nedanstående citat belyser detta.

”Ja, det finns ju olika bilder. Tyvärr ofta negativa bilder tycker jag nog och det är inte för att vara elak, fast det låter elakt. Negativa bilder, som den gruppen tycker inte om att jobba. *Mmm. Är det några män med en speciell etnicitet?* Ja, det kan det va. *Och vilka män kan det diskuteras om då?* Just den, med de som inte vill arbeta tänker jag på somaliska män till exempel. Det finns någon slags bild att till exempel i Somalia kanske det inte i samhället eller byn inte är att alla män jobbar, men de som jobbar delar med sig och då blir det så att man kommer hit och så vet man inte varför alla ska jobba. *Nej.* Fast det kan bli ett problem och så pratar kanske vi. *Och det är då både mer när man jobbar eller är det på raster eller?* Nej det är nog mer på raster tror jag. Inte just på raster för då pratar vi inte så mycket om jobbet. Men om man är lite frustrerad för att det inte händer någonting i ett ärende. *Ja.* Så kan man prata lite om det. *Ja.* Det låter ju så fruktansvärt, men jag menar inte så, men man kan bli irriterad ibland. *Och så pratar man om det?* Och så pratar man om det ja, så får man ur sig det och så är det inte mer med det liksom.” (Intervju 5)

”Nu känner jag att jag kanske styr dig men när du pratar om att de här kvinnorna utifrån sin kultur inte vill ut i försörjning. Vill är fel ord. Inte har den kraften just då. *Inte har den kraften, kan det ha med hur familjeuppbyggnaden ser ut i vissa länder?* Jamen precis. *Familjestrukturen?* Det och att kvinnor inte får samma chans till att utbilda sig på samma sätt eller komma ut i, självklart träffar jag utländska kvinnor som också har en bra utbildning men det är inte det jag menar. Jag menar att jag ser ändå ett mönster. *Ja. Nej jag ville få det liksom inte sätta orden i munnen på dig.* Jag känner att jag låter helt vidrig när jag pratar.” (Intervju 10)

”Ja alltså man känner väl alltid när man talar om ett sånt här ämne att vad ska jag säga nu så jag inte framstår som ja... *Rädslan för att framstå som. Är det rasistisk eller fördomsfull du?* Ja, fördomsfull tänker jag. Alltså det är ju ett ganska brännande ämne du valt. *Ja.* Att skriva om. *Ja.* Men jag tycker inte att det är fel att peka på skillnader för att det måste du kunna göra för att ge rätt hjälp och man kan inte blunda för problem heller.” (Intervju 8)

Vad ovanstående citat visar är att samtidigt som socialsekreterarna anser att det finns kulturella aspekter i deras klienters liv som påverkar deras livssituation är det problematiskt att tala om det. En av intervjupersonerna uttrycker till och med att hon låter helt vidrig när hon talar om att kvinnor från vissa kulturer inte har kraften att ta sig ut på arbetsmarknaden.

En annan gör en analys över män från Somalia och deras förhållande till arbetsmarknaden, men poängterar att hon sällan talar om etnicitet på det sättet på sin arbetsplats. Den tredje socialsekreteraren tycker att jag har valt ett väldigt ”brännande” uppsatsämne. Vad mitt intervjumaterial visar är att det finns en överkänslighet för att uppfattas som främlingsfientlig vilket kan förstås som den censur Hertzberg (2006) talar om i sin studie. Det vill säga att det finns en eventuell censurerande instans som förhindrar människor att säga vad de tycker om etnicitet. Givetvis är det av stor vikt att det inom socialt arbetet inte ges utrymme för rasistiska uttalande eller fördomar. Samtidigt tycker jag det är viktigt att ifrågasätta vad som händer om man inte får tala om de skillnader som kan finnas mellan individer och grupper utifrån deras etniska bakgrund, kultur eller religiösa tillhörighet. I nedanstående citat problematiserar en av mina intervjupersoner möjligheten att tala om just etnicitet och beskriver en rädsla för att göra det.

” Det är nog väldigt mycket en klassfråga. *Om vad man tycker om en person med annan etniskt bakgrund än svensk?* Inte vad man tycker men hur väl, hur man uttrycker sig, hur man pratar om det. *Mmm.* Skulle jag säga och sen vad man tycker innerst inne det vet jag inte. *Nej.* För jag kan inte läsa en annan persons tankar. *Nej.* Det är, jag vet inte men hur man uttrycker sig tror jag faktiskt. *Och då ser du en annan skillnad bland dina vänner som är socionomer till exempel att de som du säger skrädder sina ord?* Ja man är väldigt tolerant, man tycker att invandringspolitiken är jättebra och det är sällan vi ens pratar om etnicitet och så. Men när vi väl pratar om det så om jag skulle säga nåt liksom, som att anhöriginvandringen borde skärpas till säger de ”säg inte så folk kommer tro du är rasist liksom” (förställer rösten), som om man behöver bli rädd liksom. *Det finns en rädsla bland oss socionomer att framställas?* Inte socionomer, akademiker. *Akademiker överhuvudtaget?* Inte oss socionomer utan de flesta av mina vänner säger det, läkare snarare, läkarstudenter och arkitekter och sånt liksom. *Mmm.* Men det finns en rädsla för att om man säger något som är negativt så tror man att man kommer att utmålans som rasist. Därför vågar man inte säga någonting. Samtidigt tycker då vissa att ”lilla du, du kan säga vad du vill du har ju själv den här bakgrunden som invandrare, du kommer inte att utmålans som rasist, men jag kan inte säga vad jag tycker för jag är svensk liksom” brukar många tycka men nu gick vi in på privatlivet.”(Intervju 9)

Ovanstående uttalande görs av en kvinna som själv har invandrarbakgrund. Hon anser sig ha andra möjligheter att tala om etnicitet på grund av att hon själv inte har en ”helsvensk” bakgrund. Hon indikerar även att det inte bara är problematiskt för socionomer att tala om etnicitet utan främst för personer som har en akademisk bakgrund. Hon anser att hur det talas om etnicitet i samhället över lag anknyter till utbildningsbakgrund och i förlängningen till klass. Intervjupersonen poängterar även att det hon talar om är *hur vi talar* om etnicitet och inte vad man egentligen tycker eller hur man agerar i förhållande till etnicitet.

Vad som även framkommer är att fyra av de tio socialsekreterarna uppger att de inte gör sig några föreställningar eller har några tankar utifrån etnicitet och genus när de möter sina klienter.

”Nej, alltså jag har inte annorlunda föreställningar inför ett möte, jag försöker vara så blank som möjligt inför ett möte oavsett vilket land eller kultur de kommer ifrån. Så nej, jag har inga särskilda föreställningar utifrån kultur eller utifrån att de kommer ifrån ett annat land.” (Intervju 4)

”Nej inte vad jag kan komma på. I mitt arbete föreställningar. (lång tystnad) Nej. *Nej?* Jag säger nej. *Du säger bara nej. Ja.*” (Intervju 5)

Tre av dessa uttrycker senare i intervjun att de har föreställningar kring etnicitet och gör tydliga kategoriseringar. Dessa resultat väcker olika frågor för mig. Kan man gå in i ett möte utan att på något vis påverkas av personens etniska bakgrund eller kön? Vad betyder det att man framhåller att man inte har några föreställningar gällande sina klienters etniska bakgrund och kön när man sedan gör uttalande som indikerar att man har det? Jag kan bara spekulera i vad det finns för anledningar till dessa resultat. Å ena sidan kan socialsekreterarna vara omedvetna om sina föreställningar och tankar om sina klienter. Å andra sidan kan socialsekreterarna känna sig censurerade och vågar inte tala om sina föreställningar då de kan uppfattas som fördomsfulla.

En av socialsekreterarna uppger konsekvent under intervjun att hon inte har några föreställningar om sina klienter. Nedanstående citat tycker jag sammanfattar hennes åsikter om att ha föreställningar om sina klienter utifrån deras etniska bakgrund.

”För det första så försöker jag nog jobba ganska mycket efter att jag inte har allt för många föreställningar. *Mmm.* Kring klienterna innan jag träffar dem oavsett vilket land de kommer ifrån eller sitt sammanhang så att det är viktigt att man på nått sätt lite förutsättningslöst går in i ett möte för att kunna, ja så att man inte lägger in egna tolkningar eller fördomar eller fantasier kring vad det är så att det är viktigt för mig i mitt jobb att tänka så att hela tiden ifrågasätta mig själv. *Ja.* Och mina i så fall föreställningar om jag nu skulle ha några och inte lägga in dem i mitt arbete.” (Intervju 7)

Hon fortsätter senare utveckla sitt resonemang.

” Sen tycker jag det är väldigt svårt för man möter när man jobbar i Stadsdelen möter man jättemycket, många från olika kulturer och klienter från massa olika delar av världen och man märker också, det spelar ingen roll om

det skulle va om det handlar om personer som är liksom födda i Sverige. Eller liksom så kallade etniska svenska eller hur man nu ser på det, jag gillar inte de här uttrycken. Alltså man märker ju mer man jobbar så slår man hål på alla de föreställningar. Jag känner lite att jag inte riktigt har sådana föreställningar.” (Intervju 7)

Hennes tankar och åsikter stämmer mycket överens med Masoud Kamalis (2002) åsikt att det inte finns några kulturella sanningar inom socialt arbete. Kamali anser, som intervjupersonen ovan, att man inte kan förstå klienter utifrån deras kulturella bakgrund. Intervjupersonens resonemang går därmed ut på att man inte kan använda sig av kulturella förklaringar till att förstå klienternas problematik. Att värdera denna åsikt tycker jag är mycket svårt. Jag anser dock själv att det finns faktiska svårigheter med att leva i Sverige och inte vara ”etnisk svensk”. Anledningar till detta kan vara stigmatisering, rasism eller annorlunda tankar kring familjestruktur och detta går inte att blunda inför. De fyra olika socialsekreterarna jag citerat tycker jag vänder sig bort från en faktisk problematik, vilket även Kamali gör i några av sina resonemang. Jag tror inte att det är en lösning inom socialt arbete att bortse från kulturella eller etiska olikheter i möten och samtal med sina klienter. På samma sätt som jag tycker det är viktigt att man problematiserar faktorer som genus och klass inom det sociala arbetet. Med det menar jag dock inte att man för den sakens skull skall förklara sociala problem med hjälp av kultur.

Vad som framkommer rakt igenom mitt material är att man har svårt att tala om etnicitet inom socialt arbete. Däremot kan jag inte uttala mig om hur de resonerar för sig själva eller hur de agerar i samspel med sina klienter. Döljer det sig bakom dessa uttalanden att man är rädd för att utpekas som främlingsfientlig eller rasistisk? Är det för att socialsekreterarna har eventuella fördomar, är det för att diskursen är hårt censurerad av olika ”kulturkompetenta” grupper (Kamali, 2004) eller saknas det helt enkelt en plats för samtal om etnicitet och olikheter i vårt samhälle och inom socialt arbete som profession?

SOCIALSEKRETERARNAS SÄTT ATT TALA OM KÖN OCH ETNICITET

I denna del av uppsatsen kommer jag gå in mer i detalj på hur socialsekreterarna talar om kön och etnicitet. Vad jag har märkt när jag frågar socialsekreterarna om hur de ser på sina klienter utifrån att de är män och utifrån deras etnicitet talar de främst om etnicitet. Flera talar

även om etnicitet i förhållande till att vara klient och man. Några av socialsekreterarna talar om kvinnor när jag frågar om hur de ser på män utifrån deras etnicitet. Vad som framkommer i intervjumaterialet är även att socialsekreterarna som arbetar i den ”invandrartäta” stadsdelen tycks ha fler öppet uttryckta föreställningar om deras klienter utifrån kön och etnisk bakgrund.

Etnicitet går före kön i talet

Vad man kan se i mitt material är att socialsekreterarna i större utsträckning talar om vilket land klienterna kommer ifrån och inte om deras könstillhörighet. När jag ställer den första frågan i min intervjumall ”*Anser du i ditt arbete att dina föreställningar om dina klienter, som är män, är olika utifrån vilket land eller kultur de kommer ifrån?*” talar fem av de tio socialsekreterarna om vilka länder klienterna kommer ifrån, två talar om män och en om kvinnor. Tre av socialsekreterarna uppger att de inte har några föreställningar alls, varpå två av dem senare i sina svar uttrycker att de har föreställningar av sina klienter utifrån deras kön och etnicitet. Vilket land klienten kommer ifrån verkar ha en stor betydelse för vilka föreställningar och förväntningar socialsekreteraren har på sina klienter. När intervjupersonerna tar upp olika länder som deras klienter kommer ifrån är det i stort sett samma länder som omnämns. Nedanstående citat visar exempel på det.

”Att man ibland får in den tanken att han, den här mannen har inte av någon anledning skött sig så bra på sin arbetsträning och sen har jag tänkt att just det, han är från Somalia. Så har jag hört att andra har haft klienter från det landet och att det då varit en liknande problematik och då har jag kanske tänkt att det har med det att göra, men det behöver det ju inte ha.”(Intervju 2)

”Ja, jag har kanske en föreställning om att personer från vissa länder är mer välutbildade och kanske har med sig lite mer saker när de kommer. *Vilka länder är det då du tänker på?* Jag tänker kanske på Iran och Irak, där är man mer högutbildade. *Ja.* Och de som inte lyckats komma in på arbetsmarkanden i Sverige. Det finns kanske andra länder där man inte har gått så många år i skolan och inte har lyckats med SFI och så där. *Vilka länder har du föreställningar kring att det ser ut så?* Jag tänker kanske på en specifik person när jag svarar och då är det kanske Somalia tror jag.” (Intervju 1)

”Vad jag vet jag brukar tänka när jag får en klient som är somalisk, somalisk klient ja, nu blir det tufft ungefär innan man träffar personen har man ändå den fördomen. De somaliska klienterna brukar vara jobbigare liksom. *Jobbiga på vilket sätt?* De brukar vara svåra att få ut i arbete, de brukar ha sämre svenska, de brukar ha sämre utbildning, de brukar ofta ha ryggsproblem och sådana saker och främst är det nog svenskan som är det. Plus att

många jag har haft problem med också har varit svåra att få igång liksom, helt enkelt så. *Få igång? Arbete, självförsörjning.*” (Intervju 9)

Iran, Irak och Somalia är de länder som mest frekvent omnämns i mina intervjupersoners svar. Vad som är intressant med deras svar är att de på olika sätt förhåller sig till sina klienter utifrån vilket land de kommer ifrån. Om man ser till de tre ovanstående citaten kan man se att socialsekreterarna förhåller sig till de föreställningarna de har om sina klienter utifrån deras ursprungsland på olika sätt. Om man utgår ifrån det diskursanalytiska begreppet modaliserande hierarkier (Börjesson, 2003) kan man se att intervjupersonerna uttrycker sig om somaliska män och deras påstådda problematik med olika grader av säkerhet i om det är sant eller ej. Hur socialsekreterarna talar om etnicitet är och hur deras uttalanden uppfattas är beroende av hur starkt och övertygande de påstår något. I det första citatet ifrågasätter intervjupersonen sina tankar gällande om hennes somaliska klienter har svårare att sköta sig på sin arbetsträning och tänker att det kanske påverkas av hennes kollegors tidigare erfarenheter och inte av hur det faktiskt är. I det andra citatet berättar intervjupersonen att hon *kanske* tror att den utbildningsbakgrund hennes klienter har påverkas av vilket land hennes klienter kommer ifrån. I det sista citatet uttrycker sig intervjupersonen med en större säkerhet både om hennes egna föreställningar men även om att de somaliska klienterna har svårigheter på den svenska arbetsmarknaden.

Vad som även kom fram var hur klienternas ursprungsland låg geografiskt och kulturellt i förhållande till Sverige.

”Det är ju så naturligtvis att det kan vara en viss skillnad om man kommer från Somalia eller man kommer från forna Jugoslavien som man kan tycka ligger lite närmre våran kultur. Somalia ligger ju betydligt längre ifrån både geografiskt och kulturellt än vad forna Jugoslavien gör. Så det är klart att det kan bli skillnader i det va. I hur man lever och så. I Somalia lever man i klansystem och i forna Jugoslavien lever man mer som vi gör i Sverige då. Vi inom citationstecken. Så det är klart att det skiljer sig i kultur va.” (Intervju 1)

”Jag tror att ju närmre landet ligger Sverige ju mer föreställer jag mig att det är mer likt som det är här. Till exempel en polsk man kanske jag tänker har mer på ett svenskt sätt en jämlikt inställning jämfört med kanske någon från Afghanistan. Men det är ju som sagt föreställningarna om hur det är, sen kan man märka skillnader när man träffar dem också så klart.” (Intervju 6)

Vad som blir tydligt utifrån ovanstående citat är att det finns föreställningar kring att ju närmre en person bor Sverige desto mer lika är den personen någon som kommer från

Sverige. Man kan analysera dessa uttalanden utifrån ett postkolonialt perspektiv och problematisera det utifrån att vi i väst inte sällan har en eurocentrerad syn där det västerländska framhålls som det överlägsna.

Bilder och föreställningar utifrån etnicitet, religion och könsroller

Det tema som socialsekreterarna främst omnämner när de talar om män med annan etnisk bakgrund än svensk är hur könsroller beskrivs av klienterna. Socialsekreterarna beskriver att vissa män anser sig vara familjeförsörjaren och inte vill att deras fruar skall arbeta utan vara hemma och sköta hushållet. Nedanstående citat visar exempel på detta.

”Det kan ju va som exempel när mannen önskar att kvinnan ska vara hemma, men vi har ju inte riktigt det sättet att se på saker va. Båda ska vara ute i arbetslivet.” (Intervju 1)

”Det som jag kommer att tänka på nu är väl till exempel om man har en man som är väldigt religiös och då tycker han inte att hans fru skall arbeta för det stämmer inte överens med religionen. *Ja*. Då får man kanske jobba mer med den biten liksom, men jag försöker också att inte vara inte vara dömande liksom och sitta här och förklara för honom hur hans ska leva sitt liv, man försöker ju få med hur han ser på saker och ting. *Ja*. Eller vad jag tror. Och försöker få med hans syn. *Är det någon speciell religion du tänker på?* Nu tänker jag på islam.” (Intervju 5)

”Många mår ju väldigt dåligt här i Sverige. De som är här har ju inte lyckats komma sig in på arbetsmarkanden, sen om det har med manlighet att göra det kan det säkert ha om man kommer från en bakgrund där man har försörjt sin familj och liksom jag varit familjeförsörjare. Det är självklart att det påverkar hur hela familjebildningen ser ut i Sverige sen. *Mmm*. Man har inte den positionen där man förlorar lite makt kanske. Ja självrespekt lite, jag vet inte.” (Intervju 8)

”Oftast de män om man möter, gifta par till exempel, så tycker jag oftast att mannen vill vara den som försörjer familjen och vill att kvinnan också ska vara hemma med barnen för barnens skull, men han tar på sig det lite att det är hans ansvar. Så det kan jag tycka att jag har fått bekräftat faktiskt.” (Intervju 10)

Citaten pekar på den mest återkommande bilden av män med annan etnisk bakgrund än svensk som jag funnit i mitt material. Vad socialsekreterarna beskriver är en familjestruktur där männen förväntas försörja sina familjer och kvinnorna förväntas vara hemma och ta hand om barn och hushåll. I flertalet av intervjuerna framkommer det att denna familjestruktur främst representeras av familjer från mellanöstern samt av muslimer. Hur jämställdhet och

arbetsfördelning i hemmet ser ut i förhållande till hur vi har det i Sverige problematiseras av en socialsekreterare. Liknande upptäckter har gjorts i andra studier som jag tidigare omnämnt. I Erikssons (2003) avhandling ser man hur socialsekreterare som arbetar med familjerätt gör bedömningen att svenska män är annorlunda än invandarmän och med annorlunda menar socialsekreterarna då att svenska män inte är lika patriarkala. Liknande tendenser framkommer även i den tidigare forskning jag funnit om svensk media där det i Brunes studie (2006) framkommer att det "svenska" blir en utopi i jämställdhet som ställs i förhållande till våldsamma invandarmän. Även i Bredströms (2006) studie av mediabevakningen i samband med "Rissnevåldtäkten" framhåller författaren hur Sverige målas upp som "jämställdhetens paradiset" i förhållande till "patriarkala kvinnoförnedrande kulturer". I mitt material ifrågasätts det i princip inte av socialsekreterarna hur svenska män är och förhåller sig till jämställdhetsfrågor. Nedanstående citat är dock ett undantag då denna socialsekreterare ifrågasätter hur svenska män talar om jämställdhet.

"Det är klart att där märker ju jag en skillnad i om man har olika hierarkiska tankar om vem som gör vad och så där och vem som ska försörja och vad en kvinna klarar av och så och sådana saker. Där märker jag ju att det blir skillnader mellan att prata med en svensk än att prata med någon från Irak eller Iran eller något annat land ibland. Vissa är ju helt med på noterna, men det som sagt, de här diskussionerna blir inte uttalade i Sverige bland oss svenskar kanske. *Nej*. Utan man vet vad man borde tycka precis och då kanske man inte säger det till en myndighet att jag tycker tvärt emot, det kan krocka mer eller man är väl mer ärlig med sina åsikter. *Men du upplever att män med invandrarbakgrund mer tydligt kan säga att det här tycker jag en kvinna ska göra och det här tycker jag en man ska göra?* Ja, men inte särskilt mycket. Jag kan tycka att jag hade nog fördomar om att det skulle vara mycket mer och jag tror att många tänker på vad de säger också, men visst jag har träffat män. En man som sa "jag har tappat makten" han hade misshandlat sin fru i jättemånga år och de fortsatte leva tillsammans. Han beskrev just det att jag har ingen makt längre och på ett sånt sätt tror jag kanske inte en svensk man uttryckt sig." (Intervju 6)

Vad som är intressant med detta citat är att socialsekreteraren belyser skillnaden mellan hur vi talar om etnicitet och jämställdhet och hur vi ibland agerar och handlar i förhållande till etnicitet och jämställdhet. Dock saknas det liknande resonemang i de andra socialsekreterarnas uttalanden. Några av socialsekreterarna besvarar mina frågor om kön och etnicitet genom att beskriva "invandarmän" i förhållande till "svenska män". De två nedanstående citaten visar hur:

"Jag tycker faktiskt att man blir bemött olika av svenska killar och de som är invandare. Det har jag tyckt faktiskt, men sen har jag tänkt på att det kanske har att göra med att jag inte är svensk. Men jag har nog tyckt att

de som är invandare är mer tålmodigare liksom. Tålmodiga och inte så, det är svårt att förklara de som är svenskar kan bli så rasande arga på nått sätt och obehagliga liksom. Men jag tycker att de som är invandrare blir inte på det sättet på samma sätt, de skäller inte ut sin socialsekreterare som svenskarna kan göra ibland.”

(Intervju 3)

”Så svenskar brukar i regel vara lite mer artiga, håller sig lite mer på sin kant menar jag, vissa, speciellt invandrarkillar är lite mer väldigt så här på, väldigt pådrivande och tar mycket plats och skämtar och så. *Mmm*. Det har jag märkt som skillnad bland just ungdomarna. Att invandrarkillarna testar mer gränserna på något sätt, att de gärna ställer mycket personliga frågor och så där. Medan svenskarna är lite mer på sin kant så.” (Intervju 9)

Vad som framkommer i ovanstående citat är att tala om svenska män eller killar blir ett sätt att tala och beskriva män med invandrarbakgrund. Vad som framkommer är att intervjupersonerna har olika syn på svenska män i förhållande till män med en icke-svensk bakgrund. Den ena intervjupersonen beskriver hur svenska män kan bli arga på ett obehagligt sätt och den andra intervjupersonen beskriver hur de svenska killarna inte testar gränser och håller sig lite mer på sin kant. Vad som dock är tydligt är att de båda intervjupersonerna gör väldigt stora kategoriseringar då de sammanslår alla män med en ”ickesvensk” bakgrund i en kategori och gör det samma med de svenska männen. Samtidigt kan det också vara en konsekvens av att jag gör en liknande kategorisering i mina frågor.

Flera av socialsekreterarna talar även om den muslimska tron när jag ställer mina frågor. Den muslimska tron är en framstående kategorisering för några av socialsekreterarna. Att språkligt beskriva någon som muslim tror jag innefattar mycket mer för socialsekreterarna än bara en skillnad i trosuppfattning. Det framkommer inte under intervjuerna att någon av socialsekreterarna är muslim. Jag anser man kan se begreppet ”muslim” som en binär opposition, en språklig motsats till det ”svenska” på ett liknande sätt som begreppsparet ”öst” och ”väst”. Jag har inte belägg för att tolka socialsekreterarnas beskrivningar av sina klienters religionstillhörighet som ett förtryck eller ett uttryck för eurocentriska föreställningar. Jag anser dock att man bör ha med sig dessa tankar som en möjlig förståelse för att den muslimska tron tas upp så frekvent av socialsekreterarna. Ett av de mest tydliga exempel om religionstillhörighet som socialsekreterarna tar upp är att de antingen hört talas om eller varit med om att män inte tagit dem i hand utifrån sin religionstillhörighet. Vad nedanstående resultat visar är att socialsekreterarna själva har olika syn på hur allvarligt det är för dem i deras arbete.

”Nått så starkt som jag har hört vissa andra varit med om, som till exempel att det funnits muslimska män som inte tagit i hand i nåt enstaka ärende. Jag har själv aldrig varit med om nått sånt att ha en klient som inte tagit i hand med en kvinna.” (Intervju 2)

”Ja, alltså det är väl klart att man får ett bemötande till exempel en man som inte tar i hand för det har med hans religion att göra. Det är klart att då reflekterar jag för jag är så van att ta i hand, så då hajar jag ju till och jag glömmer gärna av det dessutom att jag försöker sticka fram handen var enda gång, jamen just ja så var det. Det, så jag glömmer väldigt lätt också. *Ja*. Det gör jag så att. *Du beskriver ändå att när du började jobba tänkte du på det mer inför besöket?* Ja. Eller jag var nog bekymrad eller så tänkte jag att jamen jag kör på jag vet inte vad jag ska göra annorlunda så jag kör på och sen har det fungerat har jag tyckt. Så jag har liksom inte reflekterat så mycket över det sen.” (Intervju nr 6)

”*Jag tänkte på det du pratade om att män inte tog dig i hand och så?* Jo, det så klart men det är en väldigt liten minoritet jag kanske har några klienter, ett par stycken kanske. *Ja*. Och då blir det en väldigt stor skillnad för de vill inte ta mig i hand och de vill inte sitta i samma rum med mig själva och de vill inte se mig i ögonen och så. Det är en stor skillnad. *Jag gissar att det är utifrån ett religiöst?* Utifrån att de är muslimer alltså extrema muslimer kan man säga. Det är många muslimer som inte betar sig på det sättet, just för dem klienterna har också haft en bakgrund av psykiska problem som jag tror kan ha legat till grund för det beteendet. Så det är inte religionen, men jag tolkar det som om det kan vara något annat också för de flesta muslimer som jag har träffat har inte varit sådana. Så det är svårt att säga men de har i alla fall sagt att enligt islam är det fel för en man att ta en kvinna i hand då.” (Intervju 9)

Vad som blir tydligt utifrån ovanstående citat är att socialsekreterarna känner olika inför att en man inte vill ta dem i hand. I det första citatet beskriver socialsekreteraren att hon aldrig varit med om ”nått så starkt” vilket indikerar att hon tycker det är problematiskt att inte bli tagen i hand av en man. En annan av socialsekreteraren tycker inte att det har en så stor betydelse och beskriver att hon inte reflekterar över det så mycket. I det sista citatet indikerar socialsekreteraren att kombinationen mellan att vara muslim och psykisk sjuk kan vara en anledning till att männen inte vill ta i hand. Dessa uttalanden indikerar hur olika socialsekreterarna upplever en kulturell skillnad. Vad en socialsekreterare tycker är av stor betydelse, berör inte en annan socialsekreterare i lika stor utsträckning. Uppfattningar om kulturella skillnader och dess betydelse är inte homogen bland socialsekreterarna som grupp.

Hur föreställningarna och bilder konstrueras på arbetsplatsen

Vad en socialsekreterare problematiserar är hur fördomar och föreställningar av personer utifrån deras etniska bakgrund byggs upp.

”Men så det kan vara både och sen kan det vara på raster också, att man sitter och pratar, att nu har jag somalier som exempel kan vara nån som då inte har gjort så bra ifrån sig som man förväntat sig eller hoppats på, och det kan bli lite så där och det är lite jobbigt det här med men jag har också en somalier som också gör likadant. Det blir lite som att man, ja men det kan bli som en liten fördom som lever upp lite där och det beror nog på att vi inte har kunskapen hur vi ska möta dem och se vad vi ska göra för att få dem dit vi vill. För det är ju ändå vårt uppdrag nästan att vi ska få dem ut i självförsörjning.” (Intervju 2)

Ovanstående citat visar hur socialsekreteraren ser hur en fördom byggs upp samtidigt som hon också anser att det finns för lite kunskap kring hur man möter vissa etniska grupper i det svenska samhället. Hon beskriver att det finns skillnader mellan olika etniska grupper gällande hur problematiskt det är att närma sig den svenska arbetsmarkanden.

I det sista exemplet framkommer det hur det på en av intervjupersonernas arbetsplatser talas om klienter med olika etniska bakgrunder. Vad som framkommer är att intervjupersonen ställer sig kluven till dessa kategoriseringar och resonemang som förs på arbetsplatsen.

”Det är ju alltid så att det kan bli det vi jobbar med, vi jobbar ju med problem. Folk har problem av olika slag och försöker hjälpa dem att hitta lösningar på dem, för att de ska slippa oss då. Öhh, så blir det ju så ibland att man kan raljera över vissa grupper, men det är lite menat med det egentligen. Eller man kan se att varför sitter alla somalierna på kafé i Stadsdelen och vad gör de hela dagarna. Eller vad det nu är, varför har romer så många bilar registrerade på sig. Att det kan bli kategoriseringar utifrån etnisk bakgrund, alltså många gånger får man ju ta nästa steg också, alltså vad är det som gör att romer har en så låg ställning i Sverige eller vilket land det än må vara. Det har varit som en lång tradition av att hela tiden blivit förskjutna och det bidrar vi i en viss utsträckning till. Många av dem har ju haft det svårt att integrerat sig och hittat överlevnadsstrategier som en lång tradition va och de stämmer inte alltid överens med våra normer eller vad man nu ska säga. Det kan vara en typ av kategorisering. *Ja*. Eller som man säger varför sitter alla somalier, nu gör ju inte alla det, många gör ju andra saker, men det blir ju naturligtvis en form av kategorisering och det kan ju också vara ett sätt. Det är ju mycket elände man håller på med och då måste man liksom göra nått roligt av det och då omformulerar man eller konverterar saker ibland för att man skall orka med det över huvudtaget. *Mmm*. Så jag tror det handlar mer om det än att man gör en reell kategorisering.” (Intervju 1)

Intervjupersonen har svårt att förhålla sig till det som sker på arbetsplatsen och hur det talas om romer och somalier. Delvis upplever intervjupersonen att det raljeras på arbetsplatsen samtidigt vill intervjupersonen förtydliga att det som sker går att koppla till en historisk process av utanförskap i den romska gruppen. Intervjupersonen avslutar med att sättet de talar om romer och somalier är en strategi för socialsekreterarna att förhålla sig till det "elände" de ser på arbetsplatsen.

Socialsekreterarna förhåller sig på olika sätt till sina klienter med invandrarbakgrund och de beskriver hur de försöker förhålla sig till sina klienter på ett antidiskriminerande vis. Ingen av socialsekreterarna jag intervjuat beskriver att de vill ha ett förtryckande eller diskriminerande förhållningssätt gentemot sina klienter. Socialsekreterarna påvisar detta i sitt tal genom att antingen berätta att de inte har några föreställningar om sina klienter utifrån deras etnicitet *eller* genom att problematisera de föreställningar de har av sina klienter och deras etniska ursprung.

Intervjupersonernas svar väcker frågan om vad det innebär att tala om etnicitet. Vad innebär det att säga att somalier har svårt att få jobb, romer har svårt att integreras i det svenska samhället eller att män med muslimsk tro inte tycker att deras fruar skall arbeta? Hur påverkar det vårt arbete? Påverkas vårt arbete negativt om vi talar om dessa observationer?

Diskriminerar och förtrycker denna typ av diskussioner våra klienter med annan etnisk bakgrund än svensk? Om man utgår ifrån Lena Dominellis (2002) tankar kring förtryck undrar jag om det mina intervjupersoner uttrycker i sitt tal kan ses som ett förtryck som framträder i deras språk. Enligt Dominelli innebär förtryck att begränsa underordnade individer och grupper valmöjligheter. Hon menar även att identitet och förtryck är sammanlänkat. Genom att vår identitet grundas i interaktionen mellan människor angriper förtryckaren den förtrycktas identitet. En del av vår identitet är vår kulturella och etniska bakgrund. Jag kan tänka mig att man som somalier kan tycka det är förtryckande att uppfattas som en person som står långt ifrån arbetsmarknaden eller för en muslimsk man att uppfattas som kvinnoförtryckare. Vad som är problematiskt med detta är tydligt, individer kan förtryckas. Det finns dock en annan aspekt av detta, vilket anknyter till frågan om vad socialsekreterarna skall göra av de erfarenheter de tycker sig ha och de föreställningar de haft som bekräftats? Måste de censureras?

SAMMANFATTNING AV RESULTAT OCH ANALYS

I mitt empiriska material framkommer olika förbestämda sanningar om hur man ska tala om personer med en annan etnisk bakgrund än svensk utifrån socialkontoret som kontext. Vad som är två av de mest framträdande ”sanningar” i materialet är att man ska se till individen och göra individuella bedömningar samt att det skall vara rättvist och lika för alla oavsett etnisk härkomst eller kulturell tillhörighet. Dessa två separata uttalanden har naturaliserats i språket och de har blivit sanningar som inte problematiseras av socialsekreterarna. Vad som blir tydligt i mitt material är att man ska följa den svenska lagstiftningen och att man inte kan göra några andra bedömningar utifrån klienternas etniska eller kulturella bakgrund. Detta ser jag som en likvärdighetspolitisk utgångspunkt och även om socialsekreterarna talar om ett individuellt bemötande tycker jag mig inte se att de gör särskilda bedömningar utifrån kultur eller etnicitet gällande rätten till ekonomiskt bistånd. Jag tänker att man kan se talet om att det skall vara lika för alla samt det individuella bemötandet som två exempel på en doxa, två tysta traditioner inom socialt arbete som tas för givet och är odiskutabla. Traditioner som skapats eventuellt efter hur vår lagstiftning är utformad, ur hur utbildningen inom socialt arbete utformats och andra värdegrunder som råder gällande mänskliga rättigheter. Man kan se det individuella bemötandet samt idén kring att det skall vara lika för alla som två tankemodeller som finns inbäddade i talet om socialt arbete. De har blivit två självklara sätt att uttrycka sig på och det ifrågasätts inte vad de egentligen innebär. Det problematiseras inte att dessa två är motsägelsefulla. Socialarbetare ställer sig inte frågan om vad det innebär att det skall vara lika för alla när alla inte är likadana, samt om man ibland bör göra individuella bedömningar utifrån etnicitet och kultur. Socialsekreterarna jag intervjuat anser inte att man skall göra särskilda bedömningar utifrån en individs kultur eller etnicitet. De problematiserar inte heller det.

Vad som även blir tydligt i socialsekreterarnas svar är att det finns en oro kring att tala om etnicitet och socialsekreterarna uttrycker att det finns en rädsla för att pekas ut som främlingsfientlig eller rasistisk. Eventuellt beror detta på att det inom denna diskurs finns en censur som styr in socialsekreterarna på att de skall uttrycka sig på ett politiskt korrekt sätt. Hertzberg (2006) beskriver hur den etnicitetspolitiska diskursen är styrd av ett politiskt korrekt tänkande som i sin tur reglerar hur man skall tala om etnicitet.

Vad som framkommer i mitt material är att socialsekreterarna i sitt tal om män och etnicitet främst utgår ifrån tre teman: ursprungsland, könsroller i förhållande till kultur och religionstillhörighet. Man kan se dessa kategoriseringar som de tre mest förekommande föreställningar som socialsekreterarna har av sina klienter utifrån deras kön och etnicitet. Dessa kategoriseringar tas upp i förhållande till det svenska. Flera av socialsekreterarna besvarar frågorna genom att förklara hur likt eller olikt en kultur är den svenska, hur nära geografiskt ett land ligger i förhållande till Sverige eller hur deras klienters syn på könsroller ser ut i förhållande till den "svenska synen" på könsroller. Även om socialsekreterarna vill inta en antidiskriminerande position i förhållande till sina klienter med invandrarbakgrund framhåller de samtidigt i sina uttalande det "svenska" som normen och det normala. Resultaten visar även att intervjupersonerna har svårt att förhålla sig till hur det talas om olika etniska grupper på deras arbetsplats. Det finns en rädsla för att diskriminera. Samtidigt saknas det en reflektion över vad det innebär att tala om etnicitet inom socialt arbete och hur man kan göra det på ett sätt som gynnar klienter med en annan etnisk bakgrund än svensk.

AVSLUTANDE DISKUSSION

Vad innebär då socialsekreterarnas uttalanden och svar? I mitt syfte frågar jag mig hur bilderna och föreställningarna av män som har en annan etnisk bakgrund än svensk ser ut och om den ser annorlunda ut än bilden av svenska män. Vad jag kommit fram till i mitt material är att det finns bilder som präglas av vilket land klienten kommer ifrån och hur nära det ligger Sverige. De länder som omnämns är främst Somalia, Iran och Irak. Klientens religionstillhörighet är även något som påverkar några av socialsekreterarnas uppfattningar om sina klienter. Socialsekreterarna talar även mycket om könsroller i förhållande till etnicitet och kultur. Dessa bilder utgår ifrån en bild av att i det svenska samhället är könsrollerna mer homogena och i andra exempelvis muslimska kulturer förekommer det mer en traditionell fördelning av arbetsuppgifter där mannen skall arbeta och kvinnorna skall sköta hem och barn. Några av socialsekreterarna berättar att de har erfarenheter av att muslimska män inte vill ta kvinnor i hand. Det talas även om hur somalier har svårare att ta sig ut på arbetsmarknaden. Föreställningar och bilder socialsekreterarna beskriver är främst baserade på deras egna och deras kollegors erfarenheter och observationer. Inledningsvis frågade jag mig socialarbetares syn påverkades av bland annat medias bilder av personer med invandrarbakgrund, medias betydelse framkommer dock inte i mitt intervjumaterial.

Påverkar då dessa bilder och föreställningar socialsekreterarna beskriver det sociala arbetet som bedrivs? Vad som framkommer i mitt material är att socialsekreterarna uttrycker att en klients kulturella eller etniska bakgrund absolut inte skall påverka de beslut som fattas gällande rätten till bistånd. Flera av socialsekreterarna framhåller att man skall se till individen och inte förenkla verkligheten genom att kategorisera klienterna utifrån deras kulturella eller etniska bakgrund. Vad som även flera av socialsekreterarna ser som mycket viktigt är att det skall vara lika för alla oavsett vilken etnisk eller kulturell bakgrund de har. Jag har redan problematiserat detta i min analys och det finns en motstridighet i dessa ovanstående resonemang. Socialsekreterarna beskriver både en önskan att bemöta sina klienter utifrån att de är individer och inte låta sig påverkas av deras etniska eller kulturella bakgrund. Samtidigt uttrycker de en önskan om att handlägga ärenden på ett sätt som innebär att det ska vara lika för alla, klientens etniska eller kulturella tillhörighet får inte påverka besluten. Det finns en ovilja bland socialsekreterarna att tala om eller ta ställning till frågor gällande etnicitet och kultur i samband med myndighetsutövningen. Det är därmed svårt att

dra någon slutsats kring om de bilder och föreställningar som uttrycks i socialsekreterarnas svar påverkar beslut, bemötande och handläggning.

Vad som är tydligt är att socialsekreterarna besvarar mina frågor med försiktighet. Några av socialsekreterarna uttrycker öppet att de tycker det är problematiskt att besvara mina frågor. Andra socialsekreterare uppger att de inte har några föreställningar om sina klienter utifrån deras kön eller etnicitet men gör sedan uttalanden som tydligt visar att de har sådana föreställningar. Vad som är en av mina främsta slutsatser utifrån denna studie är att diskursen kring etnicitet inom socialtjänsten är censurerad och kontrollerad. Det är ett ämne som det är svårt att tala kring. En av anledningarna till det, tänker jag, är att när man kopplar en individs religion, ursprungsland eller kön till en egenskap så som arbetslös exempelvis är det diskriminerande och förtryckande. Jag tror att det är därför det är svårt för socialsekreterarna att besvara mina frågor. I språket finns det *inte* ett sätt att tala på som fungerar för socialsekreterarna och den kontrollerade diskursen sätter dem i en omöjlig position, där de inte kan uttrycka vad de ser och upplever på ett nyanserat vis.

Syftet med denna uppsats är att undersöka vad det finns för bilder och föreställningar av klienter som är män med ”invandrarbakgrund” bland socialarbetare på socialkontor samt hur det påverkar vårt arbete. Bilderna och föreställningarna som socialsekreterarna beskriver i mitt material kan lätt tolkas som fördomsfulla då de utgår ifrån det svenska och västerländska som norm. Jag önskade att finna möjligheter att samtala om skillnader mellan individer utifrån etnicitet, kultur och kön utan att diskriminera. Det är av stor vikt att vi socialsekreterare, i vårt arbete försöker tala med våra kollegor och klienter om kultur, etnicitet och kön. Det är viktigt att man inom socialt arbete använder sig av dessa kategorier. Jag ser det som viktigt att kunna tala med mina klienter om deras etniska och kulturella bakgrund och undersöka om deras bakgrund påverkar deras liv i Sverige. Det är viktigt att man som socialsekreterare tydligt kan uttala de regler som gäller avseende rätt till exempelvis försörjningsstöd och kunna tala om de skillnader som det kan innebära för vissa av våra klienter som är vana vid en annan typ av sociala skyddsnet. Det är framförallt viktigt att visa ett intresse för individens kulturella bakgrund och finna ett sätt att tala om kulturella skillnader utifrån att det är något positivt. Dessa samtal skall föras både med klienter och bland kollegor. Samtidigt måste man inom socialtjänsten förhålla sig till den lagstiftning som styr arbetet och arbetsuppgifterna. Vi lever i ett samhälle med ett likvärdighetspolitiskt förhållningssätt. Det vill säga att alla människor skall ha rätt till identiska fri- och rättigheter.

Det skall vara lika för alla individer oavsett etnisk eller kulturell bakgrund och detta ska ske på alla strukturella nivåer i ett samhälle. Utifrån denna tanke har vi ett begränsat utrymme till att ta hänsyn till kulturella skillnader när vi fattar beslut enligt socialtjänstlagen. Vilket man inte får blunda inför.

Vad jag ser som det komplicerade med att tala om etnicitet och kön inom socialtjänsten är att det finns två motsägelsefulla aspekter i hur man talar om dessa kategoriseringar. För det första bör man ibland analysera den kulturella tillhörigheten och särskilja den från klientens sociala och individuella situation. Samtidigt som man även ibland måste se den kulturella tillhörigheten och en individs könstillhörighet som faktorer som kan påverka en individs psykosociala situation och position i samhället. Jag misstänker att det kanske är just denna dubbelhet som försvårar våra samtal och debatter. Avslutningsvis är det även viktigt att poängtera betydelsen av att socialarbetare *inte* inför en kulturell hegemoni i det sociala arbete, där det svenska och västerländska beskrivs och framhålls som en norm i förhållande till andra kulturer.

LITTERATURLISTA

Aga Askeland, Gurid/ Payne, Malcolm (2006): *Social work education's cultural hegemony*. International Social Work, Vol. 49, No. 6, 731-743 (2006)

Anis, Merja (2005): *Talking about culture in social work encounters: immigrant families and child welfare in Finland*. European Journal of Social Work, Vol. 8, No 1, March 2005, pp 3-19.

Billqvist, Leila (1999): *Rummet, mötet och ritualerna*. Göteborg: Kompendiet AB

Bourdieu, Pierre (1982): *Outline of a theory of practice*. Cambridge: University Press.

Bredström, Anna: "Maskulinitet och kamp om nationella arenor – reflektioner kring bilden av "invandrarkillar" i svensk media" i De los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.) (2006), *Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Bokförlaget Atlas

Brune, Ylva: "Invandrare i mediearkivets typgalleri" i De los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.) (2006): *Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Bokförlaget Atlas

Börjesson, Mats (2003): *Diskurser och konstruktioner – en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Dominelli, Lena (2002): *Anti-oppressive socialwork – theory and practice*. Palgrave Macmillian.

Eriksson, Catharina/Eriksson Baaz, Maria/ Thörn, Håkan: "Den postkoloniala paradoxen, rasismen och "det mångkulturella samhället". En introduktion till postkolonial teori" i Eriksson, Eriksson Baaz & Thörn (red.) (1999) *Globaliseringens kulturer*. Nora: Bokförlaget Nya Doxa.

Eriksson, Maria (2003): *I skuggan av Pappa- Familjerätten och hanteringen av fäders våld*. Steghag: Förlags AB Gondolin.

Foucault, Michel (1993): *Diskursens ordning*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Gastelaars, Marja/ van der Haar, Marleen(2007): *Facing culture: the (de)legitimation of social work* i *International Journal of Sociology and Social Policy*. Vol. 27 No. 11/12, 2007, pp. 447-459. Emerald Group Publishing Limited.

Hertzberg, Fredrik (2006): *"Det olyfta lockets paradox. Att tala utan att låtsas om det"* i De los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.) (2006), *Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Bokförlaget Atlas

Järvinen, Margareta *"Mötet mellan klient och system – om forskning i socialt arbete"* i *Dansk Sociologi*, Vol 13, No 2 (2002)

Järvinen, Margareta/Mik-Meyer, Nanna (red.) (2003), *Att skabe en klient. Institutionelle identiteter i socialt arbejde*. Köpenhamn: Hans Reitzels förlag

Järvinen, Margareta /Mortensen, Nils (2005): *"Det magdfulde møde mellem system og klient – teoretiske perspektiver"* i Järvinen, Margareta och Mortensen, Nils mfl. *Det magdfulde møde mellem system og klient*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

Kamali, Masoud (2002): *Kulturkompetens i socialt arbete – om socialarbetare och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Kamali, Masoud (2004): *"Media, experter och rasismen"* i Larsson, Stieg & Englund, Cecilia (red.): *Debatten om hedersmord – feminism eller rasism*. Stockholm: Svartvitts förlag.

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Park, Yoosun (2006): *Culture as deficit: A critical discourse analysis of the concept of culture in contemporary social work discourse*. Journal of Sociology and Social Welfare, September, 2005, Volume XXXII, Number 3.

Payne, Malcolm (2002): *Modern teoribildning i socialt arbete*. Natur och Kultur: Stockholm.

Reyes, Paulina de los: "Olika tider – ojämlika platser" i Reyes, Paulina de los & Martinsson, Lena (red.) (2005): *Olikhetens paradigm – intersektionella perspektiv på o(jäm)likhetsskapande*. Lund: Studentlitteratur.

Said, Edward (1993): *Orientalism*. Stockholm: Ordfront.

Sernhede, Ove (2002): *Alienation is My Nation: hiphop och unga mäns utanförskap i Det Nya Sverige*. Stockholm: Ordfront.

Sjöblom, Yvonne (2002): *På väg ut- När ungdomar rymmer och kastas ut hemifrån- ur socialtjänstens perspektiv*. Stockholm: Socialhögskolan, Stockholms Universitet.

Skytte, Marianne (2002): *Anbringelser av etniska minoritetsbarn*. Lund: Socialhögskolan, Lunds Universitet.

Taylor, Charles (1994): *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*. Göteborg: Daidalos.

Winther Jørgensen/Marianne/Phillips, Louise (2000): *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Young, Robert J.C. (2003): *Postcolonialism – A very short introduction*. New York: Oxford University Press.

BILAGA 1

Intervjumall – Matersuppsats

1. Anser du i ditt arbete att dina föreställningar av dina klienter, som är män, är olika utifrån vilket land eller kultur de kommer ifrån? Om ja: Hur skiljer det sig åt? Varför tror du att de gör det?
2. Hur du lagt märke till hur du tänker inför ett möte med klienter som är män och om det finns några skillnader i dina förberedelser, reflektioner eller tankegångar utifrån deras kulturella eller etniska bakgrund? Om det finns några skillnader, hur ser de ut?
3. Har du lagt märke till om dina arbetsmetoder och/eller din handläggning ser olika ut beroende på den etniska eller kulturella bakgrunden som finns bland dina klienter som är män? Om ja: Hur ser dessa skillnader ut? Om nej: Kan du utveckla det?
4. Har du lagt märke till om du blir bemött på olika sätt av din klienter som är män beroende på deras etniska eller kulturella bakgrund? Om ja: Hur skiljer det sig åt? Hur påverkar det ditt arbete?
5. Är det något som är särskilt svårt med att tillämpa socialtjänstlagen när du möter klienter som är män som kan kopplas till deras etnicitet eller kultur?
6. Finns det bilder eller kategoriseringarna av klienter som är män som diskuteras på det socialkontor där du arbetar och som är baserade på deras etniska eller kulturella bakgrund? Om ja: Sker dessa diskussioner i mer informella sammanhang som exempelvis på raster eller tar de rum på exempelvis ärendegenomgångar, metodhandledningar eller liknande sammanhang. Hur yttrar sig resonemangen?
7. Om det finns en särskild bild eller föreställning av klienter som är män utifrån deras etnicitet eller kulturella bakgrund på din arbetsplats, hur tror du att dessa bilder och föreställningar har uppstått?
8. Anser du att det är meningsfullt att göra kategoriseringar så som invandarmän och svenska män inom socialt arbete?
9. Hur upplever du den här intervjun och frågorna jag ställt?

BILAGA 2

Till personal vid socialtjänsten i Stadsdel

Göteborg 000000

Hej!

Mitt namn är Anja Hildorsson. Jag är socionom och har under det senaste året varit tjänstledig för att läsa på mastersprogrammet i socialt arbete, Göteborgs Universitet. Under min sista termin på utbildningen skriver jag nu min mastersuppsats.

Syftet med min uppsats är att undersöka vilka bilder och föreställningar om män med utländsk bakgrund som finns bland oss socialarbetare samt hur dessa påverkar vårt arbete.

Genom detta brev gör jag därmed en förfrågan om det finns någon eller några socialarbetare inom er arbetsgrupp som har möjlighet och lust att intervjuas för denna uppsats.

Deltagarna i studien kommer att vara anonyma. Namn och stadsdelar kommer att vara fingerade. Då uppsatsen skall lämnas in i januari, måste jag omgående få tag på socialarbetare som kan tänka sig att delta. Jag avser att utföra intervjuerna under oktober månad och är väldigt flexibel gällande tider, kan i princip alla dagar och tider utom tisdagar. Varje informant kommer att intervjuas vid ett tillfälle och jag uppskattar att varje intervju kommer att ta max en till en och en halv timma.

Jag är tacksam för snabbt svar. Ni når mig enklast via mail: anjahildorsson@hotmail.com alternativt på min mobil: 0768-026556.

Vänligen Anja Hildorsson

Handledare på uppsatsen är docent Maren Bak vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet. Mail: maren.bak@socwork.gu.se

BILAGA 3

ÖVERSIKT ÖVER INTERVJUPERSONERNA

I presentationen av mina resultat och min analys har jag under citaten skrivit ett nummer på varje intervju. Nedan följer en översikt över intervjupersonerna där jag redogör för vilken stadsdel intervjupersonerna arbetar i samt på vilken enhet.

- Intervju 1: enhet för ekonomiskt bistånd, invandrantät stadsdel.
- Intervju 2: enhet för ekonomiskt bistånd, invandrantät stadsdel.
- Intervju 3: enhet för ekonomiskt bistånd, ej invandrantät stadsdel.
- Intervju 4: enhet för ekonomiskt bistånd, ej invandrantät stadsdel.
- Intervju 5: enhet för ekonomiskt bistånd, ej invandrantät stadsdel.
- Intervju 6: enhet för ekonomiskt bistånd, invandrantät stadsdel.
- Intervju 7: familjeenhet, invandrantät stadsdel.
- Intervju 8: enhet för ekonomiskt bistånd, ej invandrantät stadsdel.
- Intervju 9: enhet för ekonomiskt bistånd, invandrantät stadsdel.
- Intervju 10: enhet för ekonomiskt bistånd, ej invandrantät stadsdel.